

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Reformy americké rozvojové pomoci (za vlády George W.
Bushe, zřízení PEPFAR)**

Eliška Straková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Reformy americké rozvojové pomoci (za vlády George W. Bushe, zřízení PEPFAR)

Eliška Straková

Vedoucí práce:
PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická
Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Pavlovi Hlaváčkovi, Ph.D. za jeho věcné připomínky a cenné rady, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod.....	8
1. Politika rozvojové pomoci George W. Bushe	12
2. Rozvojová pomoc USA před Georgem W. Bushem	16
3. Millenium Challenge Corporation (MCC)	19
4. President's Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR)	26
5. Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs).....	38
Závěr	43
Seznam pramenů a literatury	47
Resumé.....	54

Seznam zkratek

ABC – abstinence, being faithful, using condoms; preventivní program, který má předcházet infekci HIV/AIDS

ESF – Economic Support Fund; Fond ekonomické podpory Spojených států amerických pro zahraniční asistenci

FOA – Foreign Operations Administration; Administrativa zahraničních operací; bývalá rozvojová agentura USA

ICA – International Cooperation Administration; Administrativa mezinárodní spolupráce; bývalá rozvojová agentura USA

IMF – International Monetary Fund; Mezinárodní měnový fond

MCA – Millennium Challenge Account; program rozvojové pomoci George W. Bushe

MCC – Millennium Challenge Corporation; organizace vykonávající program MCA

MDGs – Millennium Development Goals; Rozvojové cíle tisíciletí

MSA – Mutual Security Agency; Agentura vzájemné bezpečnosti; bývalá rozvojová agentura USA

NIS – Newly Independent States; nově vzniklé státy po rozpadu SSSR

ODA – Official Development Assistance – rozvojová spolupráce vyspělých států zemím třetího světa pod záštitou OSN

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development; Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OGAC – Office of the U. S. AIDS Coordinator; Úřad koordinátora; hlavní těleso programu PEPFAR

PEPFAR – President's Emergency Plan for AIDS Relief; rozvojový nouzový program prezidenta George W. Bushe pro pomoc v boji s HIV/AIDS

SEED – Support for East European Democracy; program na podporu demokracie ve východní Evropě

UNAIDS – program OSN pro boj s HIV/AIDS

UNDP – program OSN pro rozvojovou pomoc

USAID – Organizace Spojených států amerických pro rozvojovou pomoc

WASH – water access, sanitation, hygiene; sektor programu MCA zabývající se dostupností vodních zdrojů a zdravotnických zařízení

WHO – World Health Organization – Světová zdravotnická organizace

Úvod

V bakalářské práci se budeme věnovat rozvojové pomoci Spojených států amerických, konkrétně reformám, které provedl za své vlády prezident George W. Bush. Seznámíme se s rozvojovou politikou, kterou prosazoval, s motivy, které ho k tomu vedly. Pro uvedení do kontextu si krátce představíme předchozí rozvojovou iniciativu Spojených států, jelikož Bushovy reformy na ně navazují, a to jak vznik první výhradně rozvojové agendy USAID, tak pokles rozvojové aktivity před Bushovým nástupem. Do rozvojové pomoci, kterou George W. Bush inicioval, spadá především Millenium Challenge Account (*MCA*), Millenium Development Goals (*MDGs*) a v neposlední řadě President's Emergency Plan for AIDS Relief (*PEPFAR*).

Rozvojové země se potýkají s řadou problémů, jako je nedostatek základních potravin a pitné vody způsobující hladomor, nedostatečná zdravotní péče a hygiena, což má za následek nemoci, vysokou úmrtnost dětí i matek při porodu a nízký věk dožití, korupce, nezaměstnanost, negramotnost, chybějící infrastruktura a bezpečnost, nefungující ekonomika a v neposlední řadě porušování lidských práv a svobod. Ve státech, kde se vyskytují tyto problémy, pak vzniká prostor pro obchod s drogami a se zbraněmi, pro vypuknutí epidemií a válečných konfliktů. Všechny tyto problémy se mohou, a také často šíří za hranice států, dokonce i regionů, mohou mít tak dopad na celý svět. Dále stojí za pozornost ekonomické důvody. Rozvojový svět skýtá obrovský ekonomický potenciál, který motivuje nejen Spojené státy americké k rozvojové pomoci. Vedle nevyužitého nerostného bohatství se nachází v rozvojovém světě miliony lidí, které by mohly tvořit značnou ekonomickou sílu a mohly by se připojit ke globálnímu trhu. Pokud by se rozvojové státy nepotýkaly s uvedenými problémy, vznikal by nový prostor pro investice (Lancaster, Van Dusen 2005: 2).

Rozvojová pomoc byla v posledních desetiletích v zahraniční politice Spojených států amerických vždy zahrnuta, ačkoliv se jí v závislosti

na střídajících se prezidentech a na událostech ve světě věnovala střídavě větší a menší pozornost. George W. Bush přisuzoval rozvojové pomoci značný význam a za své vlády provedl řadu významných reforem. Příčiny Bushova zájmu o zintenzivnění a reformu rozvojové pomoci úzce souvisí s teroristickými útoky 11. září 2001, se snahou vyvážit negativní image vojenských zásahů a s nátlakem křesťanské komunity ve Spojených státech amerických (Lancaster 2007: 92).

Nejprve se budeme věnovat Bushovým plánům, se kterými nastupoval do úřadu, jelikož míra jeho angažovanosti v rozvojové politice po příchodu do Bílého domu jakožto konzervativce byla velkým překvapením (Lancaster 2007: 92). George W. Bush v reakci na teroristický útok vyhlásil terorismu válku, současně se snažil zmírnit kritiku unilaterální politiky a snažil se reagovat na požadavky evangelických misionářů (Hlaváček 2013: 109).

Jelikož George W. Bush nebyl prvním prezidentem, který vedl Spojené státy k rozvojové pomoci ve světě, ale vycházel z aktivit svých předchůdců, stručně si představíme vývoj rozvojové pomoci před jeho nástupem. Bush navazoval na pokles rozvojové pomoci z 90. let (Lancaster 2007: 92) a jeho reformy byly první významnou změnou v rozvojové politice Spojených států amerických od iniciace Johna F. Kennedyho v roce 1961, kdy byl schválen Zákon o zahraniční pomoci a současně vznikla agenda USAID (Hlaváček 2013: 102).

Hlavní část práce budeme věnovat konkrétním rozvojovým programům. Za prvé se jedná o Millenium Challenge Corporation (*MCC*), rozvojovou agenturu, založenou v roce 2003, která měla sloužit k ekonomickému růstu a snižování chudoby v rozvojových zemích (Lancaster, Van Dusen 2005: 16). *MCC* vybírá mezi nejchudšími zeměmi takové, které splňují podmínky ekonomické svobody a tzv. *good governance* neboli spravedlivé vlády, a prostřednictvím grantů podporuje rozvojové projekty nejrůznějších oblastí od zemědělství, přes infrastrukturu, až po přístup k pitné vodě, lékařské péči a vzdělávání (*MCC* nedatováno a).

Klíčovou reformou, kterou se budeme zabývat a kterou za své vlády prezident George W. Bush provedl, byl Prezidentský nouzový plán pomoci (*PEPFAR, President's Emergency Plan for AIDS Relief*), jehož hlavním účelem je bojovat s HIV/AIDS v rozvojových státech, stejně jako s dalšími nemocemi třetího světa. Program má pomoci vládám reagovat na tyto epidemie, šířit prevenci, zajišťovat léčbu nakažených, především matkám a dětem. Program je největším uspořádáním, které se zabývá takto konkrétní problematikou rozvojového světa. Program zahrnuje 5 agend (PEPFAR nedatováno a) a není statický, nýbrž se vyvíjí a momentálně se nachází ve třetí fázi (PEPFAR nedatováno b).

Posledním programem, kterému se budeme věnovat, jsou Rozvojové cíle tisíciletí (*MDGs, Millenium Development Goals*). Rozsáhlý program byl podepsán v roce 2000 pod záštitou OSN (Leichtová 2013: 27), Spojené státy se zapojily právě za vlády George W. Bushe. Program Rozvojové cíle tisíciletí byl stejně jako PEPFAR a MCC vytvořen za účelem řešení problémů rozvojového světa. Bylo vytvořeno osm základních agend, v rámci kterých se měly participující státy snažit do roku 2015 cíle těchto agend splnit (Millennium Project 2006).

Cílem práce je zmapování aktivit rozvojových organizací, za kterými stál George W. Bush. Pomocí obsahové analýzy zjistíme, jaká zlepšení přinesly popisované programy, zda a jakým způsobem došlo například ke snížení chudoby, zvýšení životní úrovně, snížení počtu nakažených HIV atd. Zjistíme, jak je pomoc distribuována, do jakých zemí směřuje, na jaké sektory se nejvíce zaměřuje. V práci uvedeme případnou kritiku rozvojových programů, zjistíme, jak fungovaly programy, dokud v prezidentském úřadě setrval George W. Bush, a jak fungují dnes.

V bakalářské práci budeme vycházet především z primárních zdrojů, jako jsou internetové stránky jednotlivých organizací (*USAID, PEPFAR, MCC, OSN*), ze smluv, deklamací a výročních zpráv (*State of Union Adress, Inauguration Adress*), které byly v souvislosti s danou problematikou vydány

a podepsány, dále z odborných publikací a článků z vědeckých časopisů, které se tímto tématem zabývají. Práce je případovou studií rozvojových programů, do kterých Spojené státy americké zapojil prezident George W. Bush.

1. Politika rozvojové pomoci George W. Bushe

Křesťansky založený republikán George W. Bush nastoupil do prezidentského úřadu v roce 2001, a ačkoliv je jeho vláda nejčastěji spojována s účastí na konfliktu v Afgánistánu a Iráku, jeho přínos a reformy v oblasti zahraniční rozvojové pomoci jsou signifikantní (Miller Center 2016). Změny, které prezident George W. Bush za své vlády inicioval, byly největší od vlády prezidenta Johna F. Kennedyho (Lancaster 2008: 3). Zatímco v 60. a 70. letech 20. století se výdaje na rozvojovou pomoc Spojených států amerických ročně pohybovaly na hranici 5 miliard a v 80. a 90. letech se pohybovaly kolem 10 miliard, po nástupu George W. Bushe a po zahájení programů PEPFAR a MCA výdaje vzrostly na 20 miliard ročně (Lancaster 2007:70). Zahraniční politika George W. Bushe zahrnovala humanitární pomoc, podporu rozvoje demokracie, podporu slabých států a rozvoje jejich ekonomik a transformaci politik, řešení globálních otázek. Všechny tyto aktivity reflektovaly zájmy Spojených států amerických (Lancaster 2008: 3).

Z dokumentu Strategie národní bezpečnosti z roku 2002 je zřejmé, že Spojené státy americké začaly chápat budování národní bezpečnosti jako absolutní prioritu. Docílit toho chtěly prostřednictvím rozvojové pomoci a celkové politické angažovanosti v jižní Asii (Indie, Pákistán), na Blízkém východě (Afgánistán, Izreal), v afrických zemích a v Latinské Americe (National Security Strategy 2002: 5-11). Nicméně Bushova angažovanost byla velice nečekaná, jelikož byl považován za silně konzervativního a politicky podobně založeného jako prezident Ronald Reagan (Hlaváček 2013: 108). Co tedy vedlo prezidenta George W. Bushe k formování rozvojové pomoci a jaký byl vývoj této politiky?

Když George W. Bush při svém inauguračním projevu 20. ledna 2001 nastiňoval své plány se Spojenými státy americkými, netušil, že se jeho politika ponese v duchu boje proti terorismu. Sliboval národu snížení daní, vymanění americké ekonomiky z regrese, reformy v sociálním systému. Když seznamoval národ se svým záměrem zlepšit obranu země, postavit se agresí a zlým úmyslům s odhodláním a silou, s úmyslem bránit spojence a národní zájmy, nedával tyto záměry do souvislosti

s žádnou konkrétní událostí ani zemí. Mluvil o konfrontaci se zbraněmi hromadného ničení tak, aby ušetřil v budoucnosti lidem utrpení, mluvil o hodnotách Spojených států amerických, které daly zemi vzniknout. Když George W. Bush řekl: „Tam, kde je utrpení, je povinnost.“, bylo to v souvislosti s bojem proti chudobě ve Spojených státech, nikoliv ve světě (Bush 2001).

Ještě téhož roku 11. září byly Spojené státy zasaženy teroristickým útokem na Světové obchodní centrum v New Yorku a na Pentagon, při kterém zemřelo téměř 3 000 Američanů, což zcela změnilo politiku George W. Bushe a vedlo ho k vyhlášení války proti terorismu (The White House nedatováno). Změnu v politice bylo možné pozorovat ve výroční zprávě tzv. *State of Union Address*, kterou prezident přednesl 29. ledna 2002 americkému Kongresu. Zhodnotil v ní nastalou situaci, kdy se Spojené státy ocitly ve válce, konkrétně participaci Američanů v Afghánistánu. Američtí vojáci zde bojovali proti terorismu. Tuto participaci zhodnotil jako úspěšnou, avšak teprve v počátcích. Vyzdvihl, kde všude úspěšně operovaly americké jednotky. Znovu a tentokrát konkrétně zmiňoval boj proti zbraním hromadného ničení. Ve zprávě nezapomněl na domácí politiku, kde řešil ekonomiku, nezaměstnanost a školství, avšak nelze přehlédnout, že na první místo národního zájmu stavěl bezpečnost země. Zmínil *Peace Corps*, dobrovolnické složky rozvojové pomoci operující na Blízkém východě v muslimských zemích, nicméně rozvojová pomoc byla ve zprávě okrajovým tématem (Bush 2002).

Podle výročních zpráv prezidenta George W. Bushe lze pozorovat příklon k rozvojové pomoci v roce 2003, kdy 28. ledna v již zmiňované zprávě *State of Union Address* kromě dalšího vývoje války proti terorismu a progresu v oblasti ekonomiky představil Kongresu program PEPFAR, kterému se budeme detailně věnovat v jedné z dalších kapitol. George W. Bush ve výroční zprávě upozornil na naléhavost a rozsah problematiky epidemie AIDS a požádal Kongres o 15 miliard dolarů pro tuto iniciativu, která měla bojovat proti AIDS/HIV v Africe a Karibiku. Prezident zdůrazňoval, že zřídka kdy historie nabízí takovou příležitost udělat tak mnoho pro tolik lidí (Bush 2003).

Ačkoliv se to tak z výročních zpráv může zdát, PEPFAR nebyla Bushova první rozvojová iniciativa. George W. Bush věnoval velkou pozornost rozvojové problematice po celou dobu svého působení v prezidentském úřadu, a to již od počátku. Už v květnu v roce 2001 poslal do nově vzniklého Globálního fondu Spojených národů 200 milionů dolarů pro boj s HIV/AIDS, uvědomil si však, že je to nedostačující a rozhodl se pro vlastní iniciativu (Miller Center 2016).

Jako první z jeho rozvojových programů inicioval *Millenium Challenge Account (MCA)*, který dal vzniknout instituci *Millenium Challenge Corporation (MCC)* (Radelet 2004: 54), která z velké části nahrazovala *United States Agency for International Develompent (USAID)*, agenturu věnující se rozvojové pomoci od 60. let. USAID se nezaměřovala jen na epidemii HIV a další nemoci, ale měla snahu řešit celou řadu problémů spojených s rozvojovými zeměmi (Hlaváček 2013: 110). Obě instituce si blíže představíme v dalších kapitolách.

V červnu v roce 2002 oznámil investici 500 milionů dolarů do tzv. *International Mother and Child HIV Prevention Initiative*, projektu, který měl zlepšit zdravotní péči matek nakažených HIV a jejich dětí a bránit přenosu viru z těhotných žen na plod. Projekt se zaměřoval na preventivní opatření přenosu viru, dostupnost léků, stavbu vybavených zdravotnických zařízení s dostatečnou kapacitou a zásobou léků a školení zdravotnického personálu. To vše s podporou místních vlád a nevládních organizací. Program zahrnoval z afrických zemí Botswanu, Pobřeží slonoviny, Keňu, Etiopii, Mozambik, Rwandu, Ugandu a Jihoafrickou republiku, v roce 2004 byl rozšířen na Namibii, Nigerii, Tanzanii a Zambii. Z Karibských zemí se vztahoval například na Guyanu nebo Haiti (The White House 2002). Další program, který v roce 2002 představil, byla Iniciativa pro ukončení hladu v Africe, která však nebyla příliš dobře financovaná ani neměla dostatečně specifikované cíle. Byl autorem i několikaleté Iniciativy vzdělání v Africe, avšak její celkový rozpočet byl pouhých 600 milionů dolarů (Copson 2007: 18).

Další program, který George W. Bush za své vlády představil, se týkal epidemie malárie. V červnu 2005 tak prezident poskytl 1,2 miliard dolarů na pětiletý boj s malárií v patnácti afrických zemích s názvem *President's Malaria Initiative*.

Program snížil počet zemřelých na malárii v Africe na polovinu a vláda Spojených států amerických ve financování programu pokračovala i po skončení funkčního období George W. Bushe (Miller Center 2016).

Motivů, které způsobily, že George W. Bush věnoval za své vlády tolik pozornosti právě rozvojové pomoci, existuje velké množství. Podle Raymonda W. Copsona k tomu George W. Bush směřoval již svým ideologickým a politickým založením. Shledával Afriku významným kontinentem se značným ekonomickým a energetickým potenciálem, který však narušovala mimo jiné korupce, probíhající násilí a porušování lidských práv. V předchozích letech však realisté (Henry Kissinger, Zbigniew Brzezinski) považovali Afriku pro Spojené státy americké za téměř bezvýznamnou. Pokud v Africe před nástupem George W. Bushe Spojené státy americké působily¹, jednalo se o jednorázové akce spojené se studenou válkou, nikoliv o dlouhodobou zahraniční politiku (Copson 2007: 7-8). Avšak teroristický útok 11. září 2001 vedl nejen k vyhlášení války proti terorismu, ale také spustil novou vlnu americké rozvojové pomoci. Prezident George W. Bush po útocích získal pro rozvojovou pomoc podporu široké veřejnosti, jelikož se vyskytly úvahy, že problémy v ostatních státech mohou být potenciální hrozbou pro Spojené státy americké. V tomto smyslu bývá George W. Bush přirovnáván k prezidentu Nixonu a jeho přístup je označován jako „vyvažování dobré a zlé politiky“. Je možné, že cítil potřebu vyvážit vojenskou intervenci v Afgánistánu a v Iráku velkorysími gesty v podobě rozsáhlé rozvojové pomoci. Stejně tak chtěl zmírnit negativní dopady unilaterální politiky, kterou za své vlády prosazoval např. odmítnutí Kjótského protokolu (Lancaster 2007: 92).

Bushovu politiku rozvojové pomoci ovlivnila také skutečnost, že byl silně svázán s evangelickou církví, která vedle podpory evangelické části obyvatelstva přinášela do Bushovy politiky stopu idealismu v podobě morální povinnosti bránit genocidě, bojovat proti hladomoru a usilovat o konec konfliktů v rozvojových oblastech. George W. Bush sám nejednou prohlásil, že věří, že následuje vůli Boha

¹ 1960 v Kongu, 70. léta v Angole, 1977-1978 v Somálsku

(Copson 2007: 8, 10, 16). George W. Bush měl v tomto ohledu výraznou podporu řady nejen amerických politických osobností, například konzervativního senátora Jesse Helmsa a Billa Frista, zastánců větší angažovanosti USA v boji proti HIV/AIDS (Lancaster 2007: 92-93), ale i zpěváka Bona, který výrazně podporoval *Millenium Challenge Account* i program PEPFAR a stal se Bushovým přítelem (Bush 2011: 348-349). George W. Bush ve své autobiografii *Okamžiky rozhodnutí* z roku 2011 napsal, že pomoc Africe v boji proti chudobě a zoufalství považoval za svoji morální povinnost, nicméně po útocích 11. září 2001 si uvědomil, že jde i o americkou bezpečnost, jelikož lidé v bídě a beznaději jsou snadnější kořistí teroristů (Bush 2011: 335-337). Avšak už jeho předchůdce Bill Clinton v souvislosti s rozvojovou pomocí zastával názor, že demokracie posiluje bezpečnost, tudíž zde můžeme do jisté míry hovořit o kontinuitě americké zahraniční politiky z předchozích let (Lancaster 2007: 84).

Vzhledem k tomu, že měly Spojené státy na počátku 21. století jednu z největších a nejrychleji se rozvíjejících ekonomik na světě, vojensky se angažovaly v řadě konfliktů ve světě a byly dostatečně mocné, aby formovaly světovou politiku, bylo vhodné, aby vedle této vojensko-ekonomické moci (*hard power*) disponovaly také mocí politickou (*soft power*). Jinými slovy pro snadnější vyjednávání o problémech globálních rozměrů bylo žádoucí, aby kromě silné armády a ekonomiky měly dobrou pověst ve světě, aby ostatní státy i lidé Spojeným státům americkým věřili a obdivovali je. K tomu velice kladně přispívala právě angažovanost Spojených států amerických v rozvojové a humanitární pomoci (Lancaster 2008: 95).

2. Rozvojová pomoc USA před Georgem W. Bushem

Jak již bylo naznačeno výše, Spojené státy americké se rozvojovou pomocí nezačaly zabývat ze dne na den. Rozvojová iniciativa byla součástí zahraniční politiky dávno před nástupem George W. Bushe. Zpočátku se jednalo převážně o humanitární pomoc a tyto iniciativy byly spíše jednorázovou záležitostí v reakci na událost

ve světě. V počátcích 20. století se pomoc ostatním státům stala součástí zahraniční politiky v souvislosti se světovými válkami a i další rozvojová pomoc Spojených států amerických souvisela s vojenskými akcemi (Hlaváček 2013: 98-99). Po druhé světové válce se nesla zahraniční pomoc Spojených států amerických ve znamení Marshallova plánu, tudíž se soustřeďovala na Evropu a v průběhu studené války byla zahraniční pomoc používána jako nástroj pro vyvažování komunismu, pozornost se tedy přesunula na země Blízkého východu, Asie, Latinské Ameriky a vybrané země Afriky (Lancaster, Van Dusen 2005: 10). Přelom v rozvojové pomoci nastal v roce 1961 z iniciativy Johna F. Kennedyho Zákonem o zahraniční pomoci, který odděloval americkou rozvojovou pomoc od pomoci vojenské (Hlaváček 2013: 102). President John F. Kennedy zřídil téhož roku agenturu USAID, která spojovala již existující agentury Agentura vzájemné bezpečnosti (*MSA*), Administrativa zahraničních operací (*FOA*) a Administrativa mezinárodní spolupráce (*ICA*) (USAID 2015 a).

USAID (*United States Agency for International Development*) je agentura, která vznikla za účelem boje s chudobou a zlepšení kvality života lidí rozvojového světa. Tato instituce poskytuje rozvojovou pomoc ve více než stu zemích světa a její agendou je podpora ekonomické prosperity, posílení demokracie a tzv. dobré vlády, ochrana lidských práv, zlepšení lékařské péče, zlepšení potravinové dostupnosti a úrovně zemědělství. Mezi její aktivity dále patří zlepšování životního prostředí, podpora vzdělávání, poskytování humanitární pomoci a obnova společnosti po skončení válečných konfliktů (USAID 2015 b). Jako dva hlavní cíle si agentura vytyčila ukončení extrémní chudoby a vytvoření demokratické společnosti a tím zvýšení světové bezpečnosti a prosperity (USAID 2016).

Agentura USAID byla založena jako částečně nezávislá na Ministerstvu zahraničních věcí, nicméně s ministerstvem od počátku spolupracovala. Dále pod její činnost spadaly další projekty, např. přerozdělování finančních prostředků, např. Fond ekonomické podpory (*ESF*), Akt podpory demokracie východní Evropy (*SEED*), Nově nezávislé státy (*NIS*). Použití financí z rozvojových fondů pro jednotlivé projekty zůstalo v kompetenci USAID, a to ve spolupráci s experty daných odvětví. USAID tedy spravovala fondy, které byly financovány ministerstvy zahraničních věcí, financí,

zemědělství apod. podle toho, do kterého odvětví daný projekt patřil. Tyto fondy byly schváleny Kongresem již v roce 1954 pro humanitární asistenci v nouzových situacích (Lancaster, Van Dusen 2005: 14-16). Jelikož však financování, alokace a implementace rozvojové pomoci nespádaly pouze pod USAID, ale dělily se s dalšími agenturami a ministerstvy, docházelo často k potížím s koordinací pomoci a ke střetům zájmů. Pokud se například na danou oblast soustředila jak agentura, tak ministerstvo, nezískala pokaždé finance způsobilější instituce. Stejně tak pokud v jedné lokaci rozvojové pomoci působilo více institucí a jejich pomoc závisela na splnění regulací, mohly nastat potíže, jelikož každá instituce nastavila jiné regule (Lancaster, Van Dusen 2005: 18-19).

Rozvojovou pomoc Spojených států amerických před nástupem George W. Bushe výrazně ovlivnil konec studené války. Neskončila sice potřeba používat rozvojovou pomoc jako diplomatický nástroj, ale pomoc směřovala do zemí postsovětského bloku na podporu ekonomiky a sociální transformace, na rozvoj demokracie či postkonfliktní rekonstrukce. Na Blízkém východě a v bývalé Jugoslávii bývala využívána také jako nástroj k budování a udržení míru (*peacebuilding* a *peacekeeping*) (Lancaster, Van Dusen 2005: 11, 12). Ačkoliv byl v roce 1994 organizací USAID vytvořen Úřad pro přechodné iniciativy s ročním rozpočtem 50 milionů dolarů pro post-konfliktní země, jako Haiti, Kambodža, Kolumbie, Libérie, Indonésie a další, míra rozvojové pomoci v tomto období výrazně klesala. Mimo jiné to bylo dáno nástupem republikánů a Clintonovou vládou, která se prioritně snažila snížit schodek v rozpočtu. Rozpočet pro rozvojovou pomoc se tak snížil z 12 miliard dolarů v roce 1993 na 9 miliard dolarů v roce 1996. Výjimkou byla pomoc vztahující se na Egypt a Izrael, která zůstávala ve výši 2 miliard dolarů ročně, o to více se však snížil rozpočet bilaterálního programu rozvojové pomoci *Development Assistance*, který v roce 1991 pojímal třetinu z celkového rozpočtu rozvojové pomoci Spojených států, těsně před nástupem George W. Bushe v roce 2000 to byla již jen čtvrtina. Další výjimku tvořila oblast životního prostředí, o kterou se zasadil viceprezident Al Gore, a oblast rozvoje jako takového, který prosazovala první dáma Hilary Clinton (Lancaster 2007: 85-86).

3. Millenium Challenge Corporation (MCC)

V březnu v roce 2002 vyhlásil prezident George W. Bush ve Washingtonu iniciativu Millenium Challenge Account jako nástroj ke zvýšení ekonomického rozvoje zemí třetího světa. Prostřednictvím této iniciativy k tomu mělo přispět navýšení americké finanční pomoci o pět miliard dolarů v průběhu tří let, což byl téměř dvojnásobek dosavadní americké pomoci. Tohoto plánu nebylo dosaženo částečně proto, že iniciativa byla nová a nevyzkoušená, částečně kvůli pomalému systému vyplácení grantů (Copson 2007: 27). Nicméně v roce 2004 získala MCA od Kongresu 1,0 miliard dolarů a v dalších letech až do konce druhého volebního období George W. Bushe byla MCA podporována částkou v průměru 1,48 mld. USD (Center for Global Development nedatováno).² Můžeme říci, že v rozpočtu MCA docházelo k mírnému, ale trvalému poklesu.

Rozvojová pomoc Spojených států amerických před nástupem George W. Bushe bývala kritizována za systém distribuce pomoci, který často necílil na nejchudší země ani na země s největší schopností finanční pomoc využít, ale na země, které byly se Spojenými státy spřátelené a kde chtěly Spojené státy uplatňovat své politické ambice. Bushův nový program MCA přinášel v tomto ohledu změnu (Radelet 2004: 53). Iniciativa MCA měla být v mnoha směrech inovativní. Měla se zaměřovat výhradně na podporu ekonomického růstu a rozvoje zemí s tím, že jednotlivé kroky budou přímější a jasněji definované, měla cílit na takové státy, které mají nízký příjem a uplatňují rozvojovou politiku, jelikož agentura zároveň plánovala užší spolupráci s těmito zeměmi tak, aby se recipienti podíleli na tvorbě rozvojového programu. V neposlední řadě se měla o efektivitu programu a nízké náklady spojené s administrativou postarat nová vládní korporace *Millenium Challenge Corporation* (Radelet 2004: 54).

² V roce 2005 získala 1,5 miliard dolarů, v roce 2006 i 2007 obdržela 1,75 miliard dolarů, v roce 2008 činila částka 1,54 miliard dolarů a v roce 2009 přidělil Kongres MCA 875 milionů dolarů (Center for Global Development nedatováno).

Millenium Challenge Corporation (*MCC*) vznikla formálně až v lednu roku 2004 a založil ji Kongres Spojených států amerických za účelem implementace Bushova programu MCA. MCC byla založena jako samostatná a nezávislá agentura, postavená mimo vládní tělesa, aby nedocházelo ke střetům rozvojových cílů s diplomatickými prioritami. V době vzniku měla agentura pouhých 100 zaměstnanců, nicméně počet do roku 2008 vzrostl na trojnásobek (Lancaster 2008: 20). Ačkoliv agentura vznikla jako nezávislé těleso, v čele MCC stojí kromě čtyř nezávislých členů, kteří jsou vybráni prezidentem USA a schváleni Senátem USA, přední američtí političtí aktéři. Předsedou MCC je Ministr zahraničních věcí USA. Prvním předsedou MCC se stal Colin Powel, kterého ale v roce 2005 vystřídala Condoleezza Rice, která ve funkci setrvala po celou dobu vlády George W. Bushe (MCC nedatováno b).³

Jelikož MCA na rozdíl od ostatních programů Spojených států nesleduje prvořadě bezpečnostní zájmy ani se nesoustředí na post-konfliktní rekonstrukce, výběr států, pro které je rozvojová pomoc MCA určena, je postaven na přesně stanovených kritériích (Center for Global Development nedatováno). První podmínkou je spravedlivá vláda. Aby byla země do programu přijata, musí nezávislý expert vyhodnotit, že v zemi funguje vláda, která byla sestavena na základě svobodných voleb, že v zemi nevládne armáda, totalitní režim, náboženský hierarcha nebo ekonomický oligarcha, že v zemi fungují lidská práva včetně svobody slova, tisku, náboženské svobody, svobodného přístupu k informacím. Vláda v zemi musí být efektivní, nezkorumpovaná, schopná vládnout dle plánů, musí být schopná zajistit občanům bezpečnost, postihovat zločiny a mít spravedlivý soudní systém. Druhou

³ Místopředsedou MCC je ministr financí USA. Prvním více předsedou byl John Snow a v roce 2006 ho vystřídal Henry Paulson. Prvním výkonným ředitelem byl Paul Applegarth, nicméně po roce ho vystřídal John Danilovich; Paul Applegarth rezignoval, jelikož si rozvojové země stěžovaly na nevýkonnost MCC (Lancaster 2008: 21). Dalším členem rady byl například obchodní zástupce MCC, který byl zároveň obchodním zástupcem USA. Správcem rady MCC bývá člen organizace USAID a další členové jsou z instituce Message Global, či Mezinárodního republikánského institutu. Kromě Condoleezy Rice setrvali ve svých funkcích až do odchodu prezidenta George W. Bushe Henry Paulson a John Danilovich (MCC nedatováno b).

podmínkou je ekonomická svoboda. Experti se zaměřují na fiskální politiku a míru inflace, na míru regulace ekonomiky státem, kontroly cen, regulace zahraničních investic a otevřenost zahraničnímu obchodu. V potaz se bere také participace žen na ekonomickém procesu, například zda jsou ženy zaměstnávány ve firmách, kolik žen má svůj bankovní účet apod. Mezi další ekonomické faktory patří vlastnictví půdy, přístup k úvěrům a podmínky pro zakládání nových podniků. Třetí podmínkou je dostatečná investice státu do svých občanů. Očekává se, že země bude investovat do zdravotnictví a do školství, zasazovat se o zdravotní péči dětí a vzdělání nejen chlapců, ale i dívek a v neposlední řadě musí chránit životní prostředí. Všechny tyto aspekty přijímaného státu jsou bodovány a k zahrnutí státu do programu MCA je potřeba překročit předem stanovenou hranici. Tato kritéria jsou posuzována ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací (*WHO*), Mezinárodním měnovým fondem (*IMF*), Světovou bankou *World Bank*, *Freedom House* a s dalšími institucemi (MCC 2004a).

V prvním roce zahájení činnosti MCC kandidovalo do programu MCA celkem 63 států, které byly přezkoumány na základě výše uvedených hodnotících kritérií. V roce 2004 byly vybrány státy způsobilé k získání rozvojové pomoci od MCC: Arménie, Benin, Bolívie, Kapverdy, Gruzie, Ghana, Honduras, Lesotho, Madagaskar, Mali, Mongolsko, Mozambik, Nikaragua, Senegal, Srí Lanka a Vanuatu. 10 z těchto 16 států splňovalo podmínky minimálně u poloviny dílčích aspektů z každé kategorie (spravedlivá vláda, ekonomická svoboda, péče o obyvatelstvo), pohybovalo se nad požadovaným průměrem v otázce korupce a dlouhodobě nekleslo pod průměr žádné kategorie. Tři přijaté země (Kapverdy, Lesotho, Srí Lanka) se dlouhodobě pohybovaly pod požadovaným průměrem v jedné oblasti v kategorii ekonomické svobody, nicméně byly do programu přijaty, jelikož v dlouhodobém trendu směřovaly k požadovaným hodnotám. Gruzie a Bolívie nedosahovaly požadovaného průměru v oblasti korupce, nicméně byly taktéž přijaty na základě progresivních opatření v podobě protikorupčních zařízení. Poslední výjimkou byl Mozambik, který nedosahoval potřebného průměru v kategorii péče o obyvatelstvo ani v oblasti korupce, nicméně do programu byl přijat díky dlouhodobému růstu protikorupčních opatření a neustále se zvyšujícímu počtu dívek ve školách (MCC 2004b).

Ještě v roce 2004 členové MCC osobně navštívili všech 16 států, aby navázali kontakt nejen s vládami jednotlivých států, ale také s místními nevládními organizacemi, obchodními společnostmi, donory a také s místním tiskem, vysvětlili principy a fungování projektu MCA. Téhož roku byl také zahájen takzvaný Threshold Program pro země, které těsně nesplnily stanovená kritéria pro přijetí do programu MCA. Threshold Program měl těmto zemím poskytnout asistenci, která by jim pomohla zlepšit podmínky v zemi tak, aby se následující rok do programu MCA dostaly. V roce 2004 byl Threshold Program určený pro Albánii, Východní Timor, Keňu, Svätý Tomáš a Princův ostrov, Tanzanii, Ugandu a Jemen (MCC 2004c: 5, 14).

V roce 2005 bylo přidáno mezi země způsobilé programu MCA pouze Maroko, a to díky dohodám o volném obchodu se Spojenými státy americkými, Tureckem, Egyptem a dalšími zeměmi, což ho posunulo nad potřebný limit pro přijetí (MCC 2005a). V roce 2005 vydala MCC 100 milionů dolarů v rámci Threshold Program pro Burkinu Faso, Malawi, Tanzanii, Paraguay a Albánii (MCC 2005b). MCC pro rok 2005 upravila některá kritéria pro přijetí zemí, například míra inflace byla stanovena na 15%, pozornost byla věnována managementu přírodních zdrojů, blíže se specifikuje oblast zakládání nových podniků, přičemž se zaměřuje na finanční a časovou náročnost. V oblasti péče státu o občany se MCC zaměřuje na vzdělávání, a to zejména dívek a žen, jelikož tento faktor považuje za klíčový pro ekonomický růst a snížení chudoby v zemi (MCC 2005c).

V roce 2006 bylo vybráno dalších šest zemí, které byly dle kritérií MCA oprávněné k rozvojové spolupráci - Burkina Faso, Východní Timor, Tanzanie, Gambie, Salvador a Namibie (MCC 2006a), nicméně Gambie byla z programu vyloučena pro porušení přijímacích kritérií. Naopak dodatečně byly přijaty státy Jordánsko, Ukrajina a Moldavsko, které byly současně v Threshold programu. Do Threshold programu byly přijaty v roce 2006 státy Zambie, Indonésie, Niger, Rwanda a Peru. Finance směřované do států Threshold programu byly investovány nejčastěji do boje s korupcí a do posilování demokracie. Do tohoto roku byla z vybraných států podepsána dohoda o rozvojové pomoci s 11 státy, která zahrnovala

konkrétní plány (většinou na 5 let) na rozvoj spolu s přidělenou částkou (MCC 2006b: 1-15).

V roce 2007 stoupl počet uzavřených smluv MCA programu na 14 (MCC 2007a), v roce 2009, tedy v roce, kdy prezident George W. Bush předával úřad a s ním i MCC Baracku Obamovi, byl počet států patřících do programu MCA 19; Arménie, Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Salvador, Gruzie, Ghana, Honduras, Lesotho, Madagaskar, Mali, Mongolsko, Maroko, Mosambik, Namibie, Nikaragua, Senegal, Tanzanie, Vanuatu (MCC 2009: 14). Podle poslední výroční zprávy MCC v roce 2014 bylo v programu MCA 9 států, a to Senegal, Moldavsko, Filipíny, Jordánsko, Kapverdy, Indonésie, Malawi, Zambie a Gruzie. V současné době MCC podporuje Togo a Pobřeží slonoviny v reformách, které jim pomohou splnit požadavky pro přijetí do MCA. Součástí financování prostřednictvím Threshold programu jsou Honduras, Guatemala a Nepál (MCC nedatováno c).

Cílem programu MCA je snížení chudoby prostřednictvím celkového rozvoje, proto do jeho agendy spadají sektory vzdělání, zdravotnictví, energetika, vlastnické právo, územní politika, voda a hygienická zařízení (MCC nedatováno d). MCC vidí vzdělání jako cestu ke snížení chudoby prostřednictvím růstu ekonomiky, rozvoje společnosti, zpomalení populačního růstu, zkvalitnění pracovní síly, zvýšení produktivity a schopnosti kritiky politiky. MCC investuje především do projektů primárního a sekundárního vzdělávání. Téměř třetina z celkové částky určené pro Namibii (zhruba 90 milionů dolarů) byla investována právě do vzdělávání, konkrétně do učebnic, vybavení pro knihovny a laboratoře, školení učitelů, ale i ministerstva školství. V Burkině Faso v rámci pětiletého programu MCC investovala téměř 50 milionů dolarů do zvýšení dívčí školní docházky s cílem například zabránit předčasným manželstvím. Do letošního roku bylo z tohoto fondu v Burkině Faso postaveno 132 základních škol s přístupem k pitné vodě. V Gruzii byla z fondu MCC opravena a zároveň vybavena řada vzdělávacích zařízení. Důraz zde byl kladen na vzdělávání učitelů a zlepšení finančního managementu ve školství. V Salvadoru bylo za 20 milionů dolarů opraveno 20 technických škol, byli vyškoleni pedagogové a byla poskytnuta školní stipendia studentům. V těchto zemích také MCC

investuje do vysokých škol, zejména technických. Do vzdělávacího sektoru spadá také investice do neformálního (mimoškolního) vzdělávání pro obyvatele (například v Maroku), kterým nebylo v minulosti poskytnuto základní vzdělání, které by jim však zlepšilo pracovní podmínky. Celkem bylo v rámci MCA postaveno nebo opraveno 746 vzdělávacích zařízení (MCC nedatováno e).

MCC investuje do energetiky rozvojových států, a to z toho důvodu, že země energeticky soběstačné a země se spolehlivými energetickými zdroji jsou lákavé pro zahraniční investory, což stimuluje ekonomiku státu. Takové země se také vyhýbají drahým a znečišťujícím způsobům získání energie. MCC pomáhá státům hledat vhodné zahraniční partnery pro energetickou spolupráci a vytvářet vhodné podmínky pro přilákání investorů soukromého sektoru. Dále investují do budování infrastruktury, která má zajistit spolehlivé a dostupné dodávky elektřiny, plynu atd. Snaží se také, aby energetické zdroje byly co nejohleduplnější k životnímu prostředí (MCC nedatováno f).

Stejně tak důležité pro rozvoj chudých států je zdravotnictví, jelikož jen zdravé obyvatelstvo může být produktivní. MCA v této oblasti, zejména zaměřuje-li se na HIV/AIDS, tuberkulózu a zdraví těhotných a dětí, spolupracuje s ostatními organizacemi, například s PEPFAR, o kterém bude pojednáno v další kapitole, s USAID nebo s Centrem pro kontrolu a prevenci chorob. Prostřednictvím oprav zdravotnických zařízení, antiretrovirotik a šířením informovanosti o zdraví a nemocech takto MCC působí například v Lesothu. V Indonésii vydala MCC 20 milionů dolarů na léčbu tetanu, záškrtu, spalniček a černého kašle u dětí. Na léčbu stejných nemocí u dětí a šíření informací o vakcinaci použila MCC přes 11 milionů dolarů v Peru. V Keni dala 4 miliony na boj s korupcí ve zdravotnictví, aby se léky, zdravotnické materiály a finanční prostředky dostaly k nemocnému obyvatelstvu. V Mongolsku vydala MCC 17 milionů dolarů na prevenci a včasnou diagnostiku nemocí především těhotných žen, jelikož obyvatelé Mongolska stejně jako obyvatelé řady dalších postsovětských států předčasně umírají na nemoci spojené s alkoholismem, škodlivým životním stylem a ekonomickým stresem, konkrétně na onemocnění srdce, mrtvici a diabetes (MCC nedatováno h).

Sektor dostupných vodních zdrojů a zdravotnických zařízení (*WASH – water access, sanitation, hygiene*) považuje MCC rovněž za klíčový, investovala do něj již 793 milionů dolarů v devíti rozvojových zemích. Jedná se o Lesotho, Kapverdy, Mozambik, Jordánsko, Zambii, Salvador, Gruzii, Tanzanii a Ghanu. WASH projekt se soustředí na vytváření infrastruktury pro doručování pitné vody především do měst, která čelí vysoké míře urbanizace, dále se snaží zabránit odvodňování zdrojů, poskytuje sanitární zařízení, snaží se poučit o racionálním používání vody a recyklaci vody. V Zambii postavili více než 15 sanitárních zařízení, v Jordánsku probíhaly vzdělávací programy o šetrné distribuci vody zejména v privátním sektoru, v Mozambiku bylo vystavěno více než 600 míst s přístupem k pitné vodě (MCC nedatováno g).

Sektor majetkového práva a půdního vlastnictví byl do programu MCA zakomponován, protože přírodní zdroje, zemědělská půda apod. výrazně ovlivňují ekonomický rozvoj státu. Projekty MCA financovaly rozvoj a implementaci nových územních zákonů, podporovaly decentralizovanou správu území a nový systém registrů půdního vlastnictví. Do těchto projektů byly zahrnuty země Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Ghana, Indonésie, Lesotho, Madagaskar (jako první), Mali, Mongolsko, Mozambik, Namibie, Nikaragua a Senegal, z Threshold programu navíc Zambie a Libérie. Celkem činila částka na tyto projekty 298 milionů dolarů. Program MCA založil, nebo zrenovoval 384 administrativních kanceláří, vyškolil v této problematice přes 73 tisíc účastníků, přes 315 tisíc pozemků zrevidoval, či zavedl do územního systému a zformuloval více než 311 tisíc územních zákonů (MCC nedatováno i).

Za deset let svého působení MCC úspěšně dokončila rozvojové programy v 18 zemích celkem za 6,1 miliard dolarů (MCC nedatováno i). Za tuto dobu rozvojová organizace navázala spolupráci celkem se 44 státy, ať už formou několikaletého hlavního programu MCA, Threshold programu, nebo vedlejších (dílčích) programů, kterých se účastnila řada dalších rozvojových států, které splňovaly podmínky přijetí a které se zaměřovaly například jen na jednu oblast rozvoje (MCC nedatováno j). Za deset let fungování MCC přispěla k výstavbě přes 1500 mil

silnic, k více než 1100 zdrojům pitné vody, k více než 2700 mil elektrického vedení, k vyškolení téměř 300 000 zemědělců a k stejnému počtu zavlažovaných akrů půdy a k výstavbě nebo opravě více než 700 škol (MCC nedatováno c).

4. President's Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR)

Na počátku druhého tisíciletí vypukla epidemie HIV/AIDS, která zasáhla velkou část převážně rozvojového světa. Ve vyspělých státech nebyla téměř zaznamenána díky rozvinuté lékařské péči, dostupným léčivům a řadě dalších faktorů, nicméně rozvojové části světa byly epidemií zásadně poznamenány. V roce 2001 mělo přístup k léčbě HIV/AIDS necelých 50 000 nakažených osob v Subsaharské Africe, drtivá většina nakažených v této oblasti zůstávala bez lékařské péče, nemocnice byly přeplněné a bez léků, proto miliony nakažených umíraly. Okamžitým efektem byla ekonomická paralýza těchto zemí, zvyšující se chudoba obyvatelstva. Z dětí se stávali sirotci bez domova a bez možnosti vzdělání. V reakci na tento sled událostí v roce 2003 v Bílém domě působící Michael Gerson vymyslel, prezident George W. Bush ve Zprávě o stavu Unie představil a Kongres Spojených států amerických schválil Prezidentský nouzový plán na pomoc v boji s HIV/AIDS (*PEPFAR*). PEPFAR byl historicky prvním programem, který se měl zabývat jedinou nemocí v tak širokém rozsahu. Měl poskytnout léčivo, lékařskou péči a preventivní opatření právě rozvojovým zemím, které byly ochromeny epidemií HIV/AIDS (OGAC 2005a). Prezident George W. Bush požádal Kongres o 15 miliard dolarů pro PEPFAR, který se tak stal finančně nejrozsáhlejším programem americké zahraniční pomoci v subsaharské Africe, navíc do sebe zahrnul již existující bilaterální programy na pomoc v boji s HIV/AIDS, které spravovala již zmiňovaná USAID a Ministerstvo zdravotnictví (Hlaváček 2013:111).

Hned od svého založení v roce 2004 se PEPFAR zaměřil na 15 zemí Afriky, Asie a Karibiku, které patřily mezi nejhůře zasažené HIV/AIDS, čítající 39 milionů HIV pozitivních lidí a téměř 8 milionů dětí, osiřelých vinou HIV. Tento prezidentský nouzový program měl za cíl ve své první etapě poskytnout léčbu 2 milionům

nakažených, prevenci 7 milionům lidí žijících v kritické oblasti a celkovou lékařskou péči dalším 10 milionům lidí, kteří se s nákazou HIV nebo s jejími důsledky potýkali. Spojené státy americké se také skrze PEPFAR soustředily na výzkum a inovaci v léčbě HIV/AIDS a vývoj léků. V prvním roce uvolnil Kongres programu PEPFAR 2,4 miliardy dolarů, z toho 1,5 miliard dolarů připadlo na podporu jiných programů bojujících s HIV/AIDS v dalších 96 státech, například na Světový fond pro boj s AIDS, tuberkulózou a malárií (*Global Fund to fight AIDS, Tuberculosis and Malaria*) (OGAC 2005a).

Jedním z prvních cílů PEPFAR bylo poskytnout antiretrovirovika 200 tisícům nakažených HIV v zemích subsaharské Afriky během jednoho roku. Jelikož každým dnem přibýlo 14 tisíc nakažených HIV, podstatnou částí programu byla prevence. Preventivní kampaň ABC, tedy šíření sexuální abstinence, věrnosti jednomu sexuálnímu partnerovi a správné a permanentní používání kondomů, byla zahájena v Ugandě a byla ve spolupráci s jednotlivými vládami propagována v masových médiích. Další součástí programu PEPFAR bylo zabránění přenosu viru z matky na nenarozené děti a novorozence. Vedle poskytování antiretrovirové terapie matkám byla zahájena školení ve zdravotnických zařízeních ohledně bezpečnosti injekčních stříkaček a krevních transfuzí. V neposlední řadě PEPFAR zahrnoval zlepšení podmínek v oblastech, které úzce souvisely s dostupností zdravotnické péče, například zlepšení přístupu k čisté vodě, k elektřině, zlepšení možnosti transportu do zdravotnických zařízení. Vedle technického zařízení bylo na program také školení zdravotnického personálu (OGAC 2005a).

V prvním roce fungování programu bylo do oblastí, kde PEPFAR působil, nasazeno 9 300 pracovníků, jejichž úkolem byl monitoring programu, jehož cílem bylo pozorovat, zaznamenávat a hodnotit fungování a úspěšnost programu. V prvním roce PEPFAR především rozšiřoval síť vyškolených pracovníků, ať už se jednalo o pracovníky zabývající se přenosem infekce z matky na dítě, pracovníky poskytující pacientům antiretrovirovika, pracovníky zabývající se testováním nakažených nebo pracovníky, kteří poskytovali péči osiřelým dětem. PEPFAR již od prvního roku

spolupracoval s více než tisícem externích organizací, aby pomoc pokryla co nejširší oblast (OGAC 2005a).

Mimo vybraných 15 nejkritičtějších států subsaharské Afriky, Karibiku a Asie PEPFAR uzavřel řadu bilaterálních dohod se zeměmi, které se také s HIV/AIDS potýkaly. Na základě bilaterálních smluv poskytly Spojené státy americké prostřednictvím PEPFAR zdravotnickou asistenci Rusku, Číně, Indii a dalším téměř třiceti státům, například Svazijsku, Kambodže či Lesothu (OGAC 2005a). V základu tedy výsledkem PEPFAR za rok 2004 bylo vytvoření vládního týmu, vytvoření jednotné strategie pro boj s epidemií, vyvinutí jednotného pětiletého operačního plánu pro každou z patnácti zemí, vytvoření mechanismu pro podávání reportů a posouzení výsledků. Bylo zajištěno přes 600 milionů dolarů pro podporu partnerů ve vybraných 15 kritických státech a 1,3 miliard pro hlavní program nejen v těchto 15 státech, ale i v dalších 96 zemích, které s touto problematikou bojují (OGAC 2005b).

Pro tak rozsáhlý program bylo nutné vytvořit komplexní organizační strukturu. Proto byl jako hlavní těleso PEPFAR vytvořen Úřad koordinátora Spojených států amerických pro světový AIDS (*Office of the U. S. AIDS Coordinator, OGAC*). Koordinátor Spojených států pro světový AIDS (dále jen Koordinátor) byl spolu se Speciálním reprezentantem světové zdravotnické diplomacie jmenován prezidentem Georgem W. Bushem a schválen Senátem do čela OGAC. Jejich úkolem je organizovat veškerou iniciativu Spojených států spojenou s HIV/AIDS. Uspořádávají program a zajišťují spolupráci mezi jednotlivými programy, nevládními a mezinárodními organizacemi, které se bojí s HIV/AIDS věnují, aby předešli neefektivnímu překrývání pomoci, domlouvají spolupráci se zasaženými zeměmi, řeší politiku a financování programů, schvalují rozvojové aktivity související s problematikou v daných 15 zemích a komunikují a konzultují s Kongresem USA (PEPFAR nedatováno c). Koordinátor také vytváří v rámci PEPFAR takzvané programy malých grantů (*Small Grants Programs*), které podporují lokální projekty, které vytváří externí skupiny ve spolupráci s nevládními organizacemi a jsou cíleny na specifické potřeby jednotlivých zemí v programu. Koordinátor přímo zodpovídá ministrovi zahraničních věcí. Ministerstvo zahraničních věcí na oplátku podporuje

OGAC tím, že dodává programu PEPFAR pracovníky, pomáhá vytvářet rozpočet a směřovat finanční fondy na jednotlivé projekty a poskytuje komunikační, informační a technický servis (PEPFAR nedatováno d).

Vedle Ministerstva zahraničních věcí se podílí na realizaci projektů v rámci PEPFAR Ministerstvo obrany, Ministerstvo práce, Ministerstvo zdravotnictví a sociálních služeb. Dále také PEPFAR spolupracuje s výše zmíněnou organizací USAID a také s Mírovými sbory. Spojení všech těchto agentur má zajistit jednotný a tím efektivnější postup v boji proti epidemii HIV/AIDS. Koordinátor spolu s provozním ředitelem PEPFAR zajišťují integraci externích odborných pracovníků v oblastech péče, léčby, prevence, techniky a vědy, aby byla zajištěna odborná implementace programu ve všech oblastech. V každém z vybraných 15 států je ustanoven integrační tým, který má zajistit jednotný postup a efektivní komunikaci a spolupráci s místní vládou i nevládními organizacemi. OGAC také ustanovil takzvaný *Core Team*, který zajišťuje zpětnou vazbu a tvoří komunikační kanál mezi OGAC a jednotlivými programy ve vybraných státech. *Core Team* také poskytuje technickou asistenci a management (OGAC 2005b).

PEPFAR se za dobu své existence vyvíjí a momentálně se nachází ve třetí fázi. První fázi, která začala se vznikem prezidentského programu, byl pětiletý plán, jehož hlavní myšlenkou byla nouzová opatření přinášející péči, léčbu a prevenci pro HIV pozitivní lidi (PEPFAR nedatováno b). OGAC na základě tohoto pětiletého plánu uzavřel s každou z 15 zemí bilaterální dohodu, ve které byly přijaty cíle a strategie nouzového programu. Každé americké velvyslanectví v zemích, které uzavřely s USA bilaterální dohodu o nouzovém programu pro boj s HIV/AIDS, obdrželo strategický plán spolu s operačním týmem, který začal zemi do PEPFAR začleňovat (OGAC 2005b).

V roce 2005 se začal strategický plán naplňovat. Během tohoto roku měl přímo, či nepřímo pomoci 3, 5 milionu jednotlivců a poskytnout antiretrovirotika 550 tisícům nakažených s rozpočtem 2,8 miliard dolarů (OGAC 2005c: 6). Na financování programu PEPFAR se podílela řada institucí. Jedná se o USAID, která patřila nejen mezi nejštedřejší donory v oblasti HIV/AIDS, ale také malárie a tuberkulózy. Dále se

jedná o Ministerstvo obrany, práce, zahraničních věcí a především zdravotnictví a OGAC. Další finance přicházely od Světové zdravotnické organizace WHO, od Světového fondu (*Global Fund*), od Mírových sborů (*Peace Corps*) a UNAIDS. Nejvíce peněz směřovalo na antiretrovirotika pro infikované pacienty HIV a léky pro nemocné tuberkulózou, která často nemocné AIDS provází, na zajištění bezpečnosti při krevní transfúzi, při použití injekčních stříkaček a při navazování partnerských vztahů. Finance byly poměrně rovnoměrně rozděleny do oblastí léků, lékařské péče a prevence (OGAC 2005c: 9-15).

Tento strategický pětiletý plán se týkal Botswany, Pobřeží slonoviny, Etiopie, Guyany, Haiti, Keni, Mozambiku, Namibie, Nigérie, Rwandy, Jihoafrické republiky, Tanzanie, Ugandy, Vietnamu a Zambie (OGAC 2005c: 9-15). Země přijímané do programu nemusely splňovat podmínky jako v případě programu MCA. V Botswaně bylo v roce 2004 hlášeno 350 tisíc osob nakažených virem HIV, 37,4% těhotných žen bylo nositelkami HIV, přičemž antiretrovirotika se dostala k necelým 38 tisícům, což jsou druhá nejhorší čísla v subsaharské Africe. Botswanská vláda spolu s pracovníky PEPFAR soustředila finance na prevenci v oblasti sexuální abstinence, školení ohledně bezpečnosti přenosu viru na školách, posilování systému testování na HIV/AIDS a tuberkulózu a zdravotní péči pro těhotné ženy. Vedle dodávek léků jsou vydávány finance také na management, na regulaci distribuce léčiv a na bezpečnostní systémy. Partnery PEPFAR při implementaci se staly kromě jednotlivých ministerstev USA a Botswany také mezinárodní organizace a jejich vlastní programy (*UNDP*), výzkumná střediska a univerzity (Harvard) a jiné státy, např. Japonsko a Norsko (OGAC 2005c: 18-25). V roce 2014 vzrostl počet nakažených na 390 tisíc, zdravotní péči obdrželo 63% (PEPFAR nedatováno e).

V Pobřeží slonoviny tvořil podíl infikovaných těhotných žen 9%, celkem nakažených osob HIV/AIDS dosahoval v roce 2004 570 tisíc, z toho bylo léčeno necelé 4 tisíce nakažených, navíc je známo 420 tisíc případů osiřelých dětí v důsledku AIDS. Tato čísla dělají z Pobřeží slonoviny nejvíce HIV/AIDS zasažený stát západní Afriky. Přitom 98% procent nakažených o HIV nejsou informováni, stejně tak obyvatelé doplácí zejména na neinformovanost v oblasti prevence a ochrany.

Program cílí v první řadě na identifikaci nakažených HIV a tuberkulózou a na vzdělání. Kromě této oblasti jsou směřovány finance na výstavbu zdravotnických zařízení, management distribuce antiretrovirotik. Na financování a implementaci projektu se zde podílí kromě UNDP a Světového fondu pro léčbu HIV, tuberkulózy a malárie především francouzsky mluvící země (OGAC 2005c: 26-33). Do roku 2014 se počet nakažených HIV snížil na 460 tisíc, antiretrovirotika dostalo přes 177 tisíc a testovány byly téměř 2 miliony obyvatel (PEPFAR nedatováno f).

Počet nakažených osob v roce 2003 v Etiopii přesahoval 1,3 milionu, z toho dostávalo lékařskou péči 9,5 tisíců nemocných. Kromě toho se odhaduje, že dvě třetiny obyvatel jsou nakaženy tuberkulózou. Program zde cílil na vzdělání náboženských představitelů a prevenci rizikových skupin, na výstavbu nemocnic, zdravotnických center a krevních bank, dále na laboratorní výzkum, bezpečné testování, léky a péči o děti. Na programu se zde mimo jiné podílela řada náboženských organizací a organizace spojené s farmaceutickým managementem (OGAC 2005c: 34-42). Do roku 2011 bylo testováno na HIV/AIDS 5,5 milionu obyvatel a 237,4 tisíce HIV pozitivních dostávalo antiretrovirotika (PEPFAR nedatováno g).

V Guyaně bylo léčeno 500 nakažených HIV z celkového počtu 18 tisíc nemocných, většina nakažených se nenechává testovat. Program se zde zaměřuje na vzdělávací systém a výstavbu zdravotnických zařízení. Měl by posílit bezpečnost při krevních transfúzích, zlepšit infrastrukturu a zajistit základní potřeby pro nakažené komunity. Důraz je zde kladen na komplexní monitoring zdravotnického systému (OGAC 2005c: 43-50). Do roku 2011 zde byla poskytnuta zdravotní péče 7,7 tisícům nemocných a 2,3 tisíce HIV pozitivních dostala antiretrovirotika (PEPFAR nedatováno h).

Pro Haiti nebyly při zahajování nouzového programu dostupné konkrétní informace o rozšíření HIV, nicméně počet nakažených se pohyboval mezi 150 tisíci a 250 tisíci. Haiti byla nejchudší zemí v Americe a nejmáňji zasaženou zemí HIV v latinské Americe. Bylo známo 30 tisíc nemocných AIDS, kteří vyžadovali antiretrovirotika, dostalo se jich necelým třem tisícům. Implementaci programu zde

ztěžovala dlouhodobá nestabilita vlády. V rámci PEPFAR zde pracuje WHO a celá řada nevládních organizací ve snaze zlepšit základní lékařskou péči a poskytnout léky například matkám a novorozencům (OGAC 2005c: 51-56). Deset let od zahájení programu bylo zaznamenáno 140 tisíc HIV pozitivních ze 1,1 milionu testovaných. Počet nemocných, kteří byli v roce 2014 léčeni antiretrovirotiky se zvýšil na 66,5 tisíc (PEPFAR nedatováno i).

V Keni byl v roce 2004 zaznamenán přes milion infikovaných lidí HIV, z toho léčeno bylo 36 tisíc. Pozornost zde byla věnována zejména mladým lidem, matkám a dětem. S pomocí řady náboženských uskupení se zaměřilo na šíření povědomí o nemoci a prevenci a školení zdravotnického personálu (OGAC 2005c: 57-66). Do deseti let se počet nakažených nesnížil, nicméně lékařská péče byla poskytnuta 57% a antiretrovirotika dostávalo 860,3 tisíc (PEPFAR nedatováno j).

V Mozambiku bylo v době zahájení programu 1,4 milionu nakažených osob, z toho léčeno 5,6 tisíc. Patřil mezi nejvíce problematické státy pro implementaci programu vzhledem k nedávné občanské válce. Země byla zasažena epidemií nejen HIV/AIDS, ale také tuberkulózou, malárií a cholerou. Finance byly mířeny na základní lékařskou péči, výstavbu infrastruktury, prevenci přenosu nemocí z matek na děti (OGAC 2005c: 66-71). Do roku 2014 stoupl počet nakažených na 1,5 milionu, došlo však i k nárůstu dostupnosti antiretrovirotik, konkrétně pro 668 tisíc nemocných (PEPFAR nedatováno k).

V Namibii bylo zaznamenáno 230 tisíc nakažených a 5 tisíc léčených. Epidemie zde vypukla během velmi krátké doby a zařadila Namibii mezi pět nejpostiženějších zemí. Program měl za cíl zde zvýšit kapacitu zdravotnických zařízení, dostupnost léků, vzdělání v oblasti ochrany před nákazou. Program měl rovněž podporu katolických institucí (OGAC 2005c: 72-78). V roce 2011 byla antiretrovirotika dostupná pro 98,2 tisíce infikovaných (PEPFAR nedatováno l).

Nigérie, největší země Afriky, hlásila v roce 2004 3,5 milionů obyvatel nakažených HIV/AIDS, léků se dostávalo 24 tisícům. Podporu nigerijské vlády měl především preventivní program ABC a vzdělávání v této oblasti, dále byl kladen důraz

na testování a dostupnost léků ve zdravotnických zařízeních. Cílem programu v Nigérii bylo poskytnout do roku 2008 antiretrovirotika 350 tisícům obyvatel (OGAC 2005c: 79-84). V roce 2014 byl zaznamenán pokles nakažených na 3,4 miliony. Otestováno bylo 8,5 milionů a léčeno antiretrovirotiky 593 tisíc nemocných (PEPFAR nedatováno m).

Stav epidemie ve Rwandě nebyl v počátcích implementace přesně znám, s HIV/AIDS se léčilo 5,4 tisíc nakažených z celkového počtu mezi 170 tisíci a 380 tisíci. Nouzový program měl za cíl co nejrychleji poskytnout léky proti HIV a tuberkulóze a zvyšování kapacit nemocnic a dalších zařízení. Podporoval také změnu v managementu financování lékařské péče (OGAC 2005c: 85-92). Počet nakažených nebyl znám ani v roce 2011, ale antiretrovirotiky bylo léčeno 62 tisíc nemocných (PEPFAR nedatováno n).

Jihoafrická republika zaznamenala v roce 2004 5,6 milionů nakažených, z toho léky dostávalo 87 tisíc. Nakažených těhotných žen bylo téměř 30%, osiřelých dětí v důsledku epidemie přes 1 milion. Nejvyšší úmrtnost se vyskytovala u mladých lidí a dětí, důraz byl tedy kladen na prevenci, testování, péči o sirotky, vzdělávání zdravotnického personálu a distribuci léků (OGAC 2005c: 93-100). Navzdory nouzovému programu do roku 2014 vzrostl počet nakažených na 6,8 milionů. Testováno bylo 9,8 milionů. Vzrostl i počet obyvatel, kteří dostávali antiretrovirotika, a to na 2,9 milionů. Přibylo však osiřelých dětí v důsledku AIDS, v roce 2014 jich byly zaznamenány 2,3 miliony (PEPFAR nedatováno o).

V Tanzanii bylo hlášeno 1,4 milionů nakažených a 1,5 tisíce léčených. Program zacítil na prevenci, jelikož většina HIV pozitivních se infikovala nechráněným stykem. Použitými prostředky bylo například rádiové vysílání. V centru zájmu stály také léky na zmírnění příznaků, podporovala se domácí péče (OGAC 2005c: 101-107). V roce 2011 se dostávalo zdravotní péče 1,2 milionu nakažených, z toho 289 tisíc dostávalo antiretrovirotika (PEPFAR nedatováno p).

V Ugandě se při zahájení PEPFAR vyskytovalo 530 tisíc nakažených, přístup k lékům mělo 32 tisíc. Uganda, jedna z nejchudších zemí světa, je považována

za epicentrum HIV/AIDS a každý rok se nově nakazí 70 tisíc lidí, z toho 16 tisíc dětí. Nouzový program v Ugandě se zaměřil především na preventivní program ABC a na omezení přenosu viru z matek na děti (OGAC 2005c: 108-115). V roce 2011 se dostávalo zdravotní péče 834 tisícům nakažených a byla poskytnuta péče 282 tisícům dětí (PEPFAR nedatováno q).

Ve Vietnamu bylo zaznamenáno 215 tisíc případů nákazy HIV, k lékům mělo přístup 100 nemocných. Nejčastějším zdrojem nákazy byly vedle nechráněného pohlavního styku injekční stříkačky, používané k aplikaci drog. Nejvyšší koncentrace nakažených byla v Ho Či Minově městě, kam také směřovala největší část pomoci. Zahrnovala ABC program, cílený na mladé lidi, testování a dodávky léků (OGAC 2005c: 116-122). V roce 2011 bylo na HIV testováno 710 tisíc lidí, 113 tisíc nakažených mělo přístup k lékařské péči a 36 tisícům nemocných byla podávána antiretrovirotika (PEPFAR nedatováno r).

Zambie v roce 2004 nahlásila přes milion nakažených, což byl každý desátý občan. Antiretrovirotika byla poskytována 13 tisícům. Program nejvíce cílil na zamezení přenosu viru prostřednictvím ABC prevence a bezpečnosti při zacházení s krví a injekčními stříkačkami. Dále zahrnoval testování, poskytování základní lékařské péče, psychologicko-sociální podporu nemocným, management léčiv a lékařské péče (OGAC 2005c: 123-129). Do roku 2011 vzrostl počet nemocných, kteří měli přístup k antiretrovirotikům na 359,6 tisíc (PEPFAR nedatováno s).

Všechny tyto země byly ústředními recipienty rozvojové pomoci na boj s HIV/AIDS, tuberkulózou a malárií prostřednictvím PEPFAR, nicméně dostalo se i na celou řadu dalších států, kde byly uzavírány bilaterální a regionální dohody (OGAC 2005c). PEPFAR je však kritizován za to, že data vztahující se k programům a cílům jednotlivých států nejsou přístupná veřejnosti, nebo jsou přístupná s několikaměsíčním zpožděním. Chybějící data často znemožňují zhodnocení úspěšnosti programu. Stejně tak nejsou veřejnosti k dispozici informace, jak nevládní organizace, které finančně podporuje PEPFAR, s financemi nakládají. Je stále obtížnější monitorovat činnost zapojených vlád v souvislosti s PEPFAR. Přitom informace o cílech, aktivitách a plánech by například mohly sloužit ostatním zemím

(Kavanagh, Baker 2014:13-14). Navíc ačkoliv PEPFAR vydává zprávy o aktivitách a monitoruje počet léčených pacientů, nezahrnuje do monitoringu počet zemřelých lidí na HIV/AIDS ani počet lidí, kteří z různých důvodů s léčbou skončili, což opět ztěžuje hodnocení úspěšnosti (Holmes a kol. 2009:1146-1147).

Další kritika, která se objevila již v roce 2005, se týkala konkrétní části programu, a to ABC strategie. Většina finančních prostředků totiž byla věnována na propagaci abstinence na úkor propagace kondomů. Vzhledem k početnému výskytu sexuálně aktivních mladých lidí bylo potřeba spíše sexuálního vzdělání a prostředků k ochraně. V případě bezpečného styku navíc program cílil zejména na rizikové skupiny, např. sexuální pracovníky, ačkoliv nejpočetnější skupina postižená HIV/AIDS zahrnovala vdané ženy. Zazněla také kritika, že Spojené státy americké by neměly rozhodovat o tom, kdo dostane prostředky k ochraně a kdo ne (Nelson 2006: 194).

Je viditelné, že první fáze PEPFAR byla akutní odpovědí na nouzovou situaci v zemích potýkajících se s epidemií HIV/AIDS a soustředila se primárně na dodávky léků, péči o infikované virem a preventivními opatřeními se snažila zamezit dalšímu přenosu. Druhá fáze probíhala mezi lety 2008 a 2012, navazovala na plány a cíle fáze předchozí a soustředila se na udržitelnost programu, prohlubovala spolupráci s partnerskými zeměmi s cílem vyřešit epidemii (PEPFAR nedatováno b). Nastavila strategický partnerský rámec a zahájila novou éru společného plánování a posilování zdravotnického systému, PEPFAR v této fázi výrazně pracoval na zabránění přenosu nemoci z matky na dítě (OGAC 2014: 6-7).

Třetí a současná fáze má za cíl získat udržitelnou kontrolu nad epidemií. PEPFAR se v této fázi připojil k cíli UNAIDS diagnostikovat 90% nakažených HIV, 90% z nich poskytnout antiretrovirovou léčbu a 90% z nich do roku 2020 potlačit příznaky nemoci. Nejvyšším cílem PEPFAR je dosáhnout generace bez viru HIV. I v této fázi program cílí na nejrizikovější skupiny, to jest matky, děti, sexuálně aktivní mládež, lidi aplikující drogy injekčními stříkačkami, lidi, jejichž obživa je spojená se sexuální aktivitou, a homosexuály. S pomocí bilaterální a multilaterální spolupráce s vládami, organizacemi a institucemi PEPFAR svádí co nejefektivnější

a nejrozsáhlejší boj s HIV/AIDS. Pro kompletní získání kontroly nad epidemií bylo v rámci třetí fáze ustanoveno pět akčních agend (OGAC 2014: 6-7).

Agenda dopadu se soustředí na to, aby investice programu měly co největší dopad na boj s HIV/AIDS, aby se finanční a jiné prostředky dostaly tam, kde jsou nejvíce potřeba a kde udělají největší službu. Motto této agendy je dělat správné věci ve správný čas a na správném místě. Správnou věcí je myšleno monitorování a zkvalitnění poskytování prevence a léků a zaměření na ženy, děti, sirotky, rizikové skupiny, léčba nejen HIV/AIDS, ale i souběžně se vyskytující tuberkulózy. Správné místo znamená cílit na země, kde je výskyt HIV/AIDS, tuberkulózy a malárie největší. Je třeba testovat obyvatele na tyto nemoci co nejdříve a co nejdříve jim poskytovat léčbu, aby postupně docházelo ke stále nižšímu výskytu viru a epidemie neexpandovala. V této fázi cílí především na Kamerun, Pobřeží slonoviny, Demokratickou republiku Kongo, Keňu, Lesotho, Malawi, Mozambik, Tanzanii, Zambii a Zimbabwe (OGAC 2014: 8-12).

Agenda efektivity má za úkol zajišťovat, aby byla pomoc PEPFAR a spolupracujících partnerů transparentní a zodpovědná, aby dohlížela na efektivitu financování a aby veškeré investice byly efektivně využity. Úkolem agendy je vytvářet programový management, sbírat analytická data, zpřístupnit veškeré procesy a financování veřejnosti, snižovat náklady a zároveň zvyšovat efektivitu a zajistit technickou podporu. V rámci této agendy vznikl v roce 2014 program Integrovaná spolupráce pro zlepšení programu, který integruje pracovníky PEPFAR, USAID, MCC, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva obrany, Ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí a Mírových sborů. Cílem je zefektivnit sběr a analýzu dat a prostřednictvím spolupráce zkvalitnit poskytovanou pomoc (OGAC 2014: 13-17).

Agenda udržitelného rozvoje se zaměřuje na pokračování udržitelného rozvoje kontroly epidemie. Vzhledem k tomu, že boj s HIV/AIDS epidemií a dosažení generace bez viru HIV je mnohaletou záležitostí, je potřeba usilovat o takový systém pomoci, který je možné uplatňovat dlouhodobě, což je úkolem této agendy. Je zde kladen důraz na posilování partnerství s postiženými zeměmi a navazování partnerství nových. Vlády zasažených států by měly postupně přebírat zodpovědnost

za boj s HIV/AIDS a navazovat na vybudované základy. Agenda obsahuje dlouhodobé finanční strategie ve zdravotnictví, další technickou spolupráci a monitoring (OGAC 2014: 17-19).

Agenda partnerství má za cíl posilování partnerství v několika směrech. Soustředí se na zahrnutí soukromého sektoru do boje s HIV/AIDS, který by mohl hrát velkou roli v oblasti investic a také by mohl podpořit rizikovou skupinu obyvatel včetně homosexuálů. Agenda také pracuje na propojení s dalšími odvětvími zdravotnické péče, například s pediatrií, onkologií a gynekologií. Dále by tato agenda ráda propojila sektory multilaterální spolupráce na lokální a mezinárodní úrovni; ráda by ještě více zastřešila nadnárodní organizace a programy bojující s nejrůznějšími nemocemi a posílila spolupráci mezi regiony (OGAC 2014: 20-23).

Agenda lidských práv má za cíl zajistit dodržování lidských práv mezi nakaženými. Snaží se omezit diskriminaci HIV pozitivních a zajistit stejnou péči a léčbu všem bez rozdílu pohlaví nebo sexuální orientace. To zahrnuje především revizi justičních systémů a vzdělávání společnosti. Řeší například násilí páchané na dětech, dívkách a ženách, nechtěná těhotenství, vzdělání v oblasti ochrany a obecně lidská práva (OGAC 2014: 24-27).

Výsledkem úsilí iniciativy PEPFAR je v roce 2015 9,5 milionu HIV pozitivních mužů, žen a dětí dostávajících antiretrovirovou léčbu, 5,5 milionu osiřelých dětí, kterým je poskytována péče, 68,2 milionu lidí v rozvojových částech světa, kteří mají přístup k testování na HIV a další onemocnění, 14,7 milionu těhotných žen, které jsou testovány, 831 tisíc HIV pozitivních těhotných, které jsou léčeny, a 267 tisíc dětí, které se v důsledku lékařské péče narodily HIV negativní. PEPFAR v roce 2015 podpořil 8,9 milionu dobrovolných pracovníků v Africe. Rovněž poskytl vzdělání 190 tisícům zdravotníků, kteří bojují s epidemií HIV/AIDS ve zdravotnických zařízeních v zasažených zemích. Na světě však stále žije přibližně 37 milionů HIV pozitivních lidí a každý týden přibude 35 tisíc. Úsilí PEPFAR tedy není zdaleka u konce (OGAC 2016: 5).

Navzdory vysokým cílům současně probíhající fáze dochází po roce 2013 ke snížení účinnosti PEPFAR. Množství dodaných antiretrovirotik se v roce 2014 snížilo o 65% a některé státy (Malawi, Zimbabwe, Demokratická republika Kongo) zaznamenaly pokles v poskytování léků a prostředků na péči o pacienty. Podle autorů z Leonard Davis institutu zdravotnické ekonomie univerzity v Pensylvánii je tento pokles způsoben dvěma faktory. Za prvé chybí nově nastolené cíle PEPFAR, které by program účinněji směřovaly k lepším výsledkům. Za druhé čelí PEPFAR od roku 2012 škrtům v rozpočtu (Kavanagh a kol. 2015: 419-420).

5. Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs)

V září roku 2000 se setkalo 189 členských států OSN na konferenci tisíciletí, aby přijaly Deklaraci tisíciletí (*UN Millenium Declaration*), ve které se zavázaly zlepšit podmínky v rozvojových zemích, bojovat proti chudobě a chránit životní prostředí. V deklaraci bylo ustanoveno osm cílů, které se země zavazovaly společnými silami naplňovat. Tyto cíle dostaly název rozvojové cíle tisíciletí (*Millennium Development Goals, MDGs*) a jako rok naplnění byl určen rok 2015 (The World Bank 2016a). OSN ve spolupráci s experty z Mezinárodního měnového fondu (*IMF*), Světové Banky (*World Bank*) a z Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (*OECD*) vytvořila systém časově ohraničených dílčích cílů a kroků, které měly posloužit k mapování vývoje programu a směřovat ke splnění stanovených závazků. Bylo vybráno 48 indikátorů, podle kterých mělo být posuzováno naplnění cílů, a to na základě srovnání stavu z roku 1990 a stavu v roce 2015. Prostřednictvím MDGs mají bohaté státy pomoci státům chudým v boji s chudobou a s problémy, které s ní souvisí, prostřednictvím rozvojové pomoci, obchodu, odpuštěním dluhů a investic (United Nations Statistics Division 2002).

Prvním rozvojovým cílem tisíciletí je odstranit extrémní chudobu a hlad. OSN má za cíl do roku 2015 snížit počet lidí, kteří mají méně než 1 dolar na den, stejně jako počet lidí a zejména dětí, kteří trpí hladem a jsou podvyživení. Tento cíl se vztahuje

zejména na státy Afriky a jižní Asie a zaštiťující organizací je Světová banka. O jeho naplnění se snaží zejména prostřednictvím investic do zemědělství, vytvářením pracovních míst, propagováním rovnosti pohlaví, poskytováním vzdělání a šířením programu nutriční výživy pro děti. Skrze program je poskytována finanční pomoc, technická asistence a poradenství. Pozitivní výsledky se dostavily například v Keni, Nepálu, Peru, Moldavsku a Senegal. V roce 1990 žilo v rozvojovém světě 43% obyvatel s méně než jedním dolarem na den, v roce 2010 se toto množství snížilo na 21% (The World Bank 2016b).

Druhým cílem je dosáhnout základního vzdělání pro všechny. Studie prokázaly, že pro boj s chudobou je zásadní, aby obyvatelstvo bylo vzdělané. Základní vzdělání, zejména u dívek, přispívá k pozdějšímu uzavírání manželství, nižšímu počtu narozených dětí, k nižší pravděpodobnosti nakažení HIV/AIDS a dalšími nemocemi, k větší pravděpodobnosti získání práce a ke schopnosti volit. Financování školského systému v nejhudších státech světa snížilo počet dětí bez základního vzdělání ze 100 milionů na 58 milionů. Zlepšení přístupu k základnímu vzdělání prostřednictvím stavby škol, zajištění učitelů a poskytnutí učebních pomůcek bylo zaznamenáno například v Afgánistánu, Bangladéši a Čadu (The World Bank 2016c).

Třetím rozvojovým cílem OSN je prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen. OSN se snaží rozšířit možnosti zaměstnání žen v nejrůznějších sektorech (zemědělství, služby atd.) za účelem posílení ekonomického růstu a zmírnění finanční krize ve státech. Podle OSN je rovnost pohlaví nejen správná, ale také pomáhá ekonomickému rozvoji státu. Dosáhnout se toho snaží prostřednictvím vzdělávání, prosazování rovnosti práv v zákonech, přístupu žen k půjčkám, k pozemkům, ke kapitálu, k práci. Pozitivních výsledků bylo dosaženo například v Afgánistánu, kde během 10 let došlo k nárůstu vzdělaných dívek ze 191 tisíc na 2,7 milionů. Další zlepšení zaznamenal také například Benin nebo Kyrgyzstán (The World bank 2016d).

Čtvrtým cílem je snížit dětskou úmrtnost. V roce 1990 zemřelo v rozvojových státech více než 12 milionů dětí mladších pěti let. Ačkoliv se tento počet do roku 2012 snížil na 6,6 milionů dětí v obecném měřítku, více než polovina rozvojových států nezaznamenala žádný pokrok. Proto Světová banka zdvojnásobila úsilí v dodání

dětské výživy, zdravotní péče a zlepšení infrastruktury. Celkově se snaží zlepšit zdravotnictví v chudých zemích a zajistit cenově dostupné léky. Mezi zeměmi, které zaznamenaly zlepšení, je opět Afgánistán, dále například Burkina Faso a Ghana (The World Bank 2016e).

Pátým cílem je zlepšit zdraví matek. Zahrnuje to zlepšení zdravotní péče v těhotenství, zlepšení podmínek a tím snížení úmrtnosti matek při porodu, ale také vzdělávání v oblasti plánování rodičovství a pracovní příležitosti žen s dětmi. Mezi lety 1990 a 2013 klesla úmrtnost matek ve světě o 43%, cílem bylo snížení o 75%. Stále každý den zemře při porodu 800 žen, 99% z nich v rozvojové části světa. Mezi úspěšnější státy se řadí Laos, Burundi nebo Guinea (The World Bank 2016f).

Šestým cílem je boj s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi, jelikož země, která bojuje s epidemií, ekonomicky strádá, obyvatelé umírají, z dětí se stávají sirotci a celá společnost trpí. V roce 2013 bylo na světě 35 milionů lidí nakažených HIV/AIDS a v roce 2011 9 milionů lidí nakažených tuberkulózou. Každý rok zemře na malárii 660 tisíc lidí. Státy plnící MDGs poskytují finanční a technickou asistenci na léky, vzdělání a celkově zlepšení zdravotnických zařízení a zdravotnického systému (The World Bank 2016g). Je patrné, že plnění tohoto cíle odpovídá již probíranému programu PEPFAR.

Sedmým cílem je zajistit udržitelnost životního prostředí. Plnění tohoto cíle zahrnuje investice do obnovitelných zdrojů a do lokálních podniků, které jsou šetrnější k životnímu prostředí, management využívání přírodních zdrojů a redukci klimatických šoků. Důvodem je zajistit, aby budoucí generace měly k dispozici prostředí, ve kterém budou moci prosperovat. Zachovalé životní prostředí s pitnou vodou, čistým vzduchem, s lesy a se zvířaty umožní lidem žít bez chudoby a strádání (The World Bank 2016h).

Osmým cílem je budovat světové partnerství pro rozvoj neboli společnou pomoc státům rozvíjet se. Společná pomoc chudým státům zahrnuje úlevy na dlužích, rozvoj světové infrastruktury (dopravu, informace), rozšiřování obchodních smluv

a mezinárodních dohod a zpřístupnění léků a zdravotnických materiálů (The World Bank 2016i).

Rok 2015 byl milníkem, který OSN stanovila pro naplnění MDGs. Dosažené úspěchy jsou shrnuty ve zprávě *The Millennium Development Goals Report 2015*. Počet lidí, kteří žijí v extrémní chudobě s méně než 1 dolarem na den, se snížil ze 1,9 miliardy na 836 milionů. Množství podvyživených obyvatel v rozvojových státech klesl z 23,3% na 12,9%. Počet gramotných lidí ve věku 15 – 24 let stoupl z 83% na 91%. Počet dívek, které chodí do základní školy, je nyní v celkovém měřítku vyrovnaný počtu chlapců. Míra zaměstnanosti žen v zemědělství stoupla z 35% na 41%. V 90% zemích stoupl počet žen v parlamentu. Počet zemřelých dětí mladších pěti let klesl z 12,7 milionů na 6 milionů. 84% dětí dnes dostává vakcínu proti spalničkám. Úmrtnost žen při porodu klesla o 45%. Počet HIV pozitivních klesl z 3,5 milionů na 2,1 milionů. Úmrtnost na malárii klesla o 58% a na tuberkulózu o 45%. Množství lidí s přístupem k pitné vodě stoupl z 76% na 91%. Na základě opatření k ochraně ozónové vrstvy se předpokládá její obnova do poloviny tohoto století. Prostřednictvím ODA bylo rozvojovým státům poskytnuto mezi lety 2000 a 2014 135,2 miliardy dolarů, což je nárůst o 66%. Dovážené zboží z rozvinutých států do rozvojových států bylo v roce 2014 dovezené bezcelně z 79% oproti 65% v roce 2000 (OSN 2015: 4-7).

Mezi zeměmi, které se v tomto rozsáhlém programu angažovaly, nesměly chybět Spojené státy americké. Při podepisování Deklarace milénia byl americkým prezidentem Bill Clinton, nicméně k samotnému zveřejnění cílů generálním tajemníkem OSN došlo až 6. září 2001, tedy jen pár dní před teroristickými útoky na Spojené státy americké a 9 měsíců po nastoupení George W. Bushe do prezidentského úřadu. Ačkoliv Spojené státy americké byly a jsou zastáncem MDGs a jsou stejně jako ostatní státy a národy signatáry Deklarace milénia ze summitu OSN v roce 2000, nesouhlasí zcela se zprávou generálního tajemníka OSN z 6. září 2001. Prvním důvodem je skutečnost, že ve zprávě z 6. září 2001 oproti Deklaraci milénia chybí závazek států ke spravedlivé vládě, demokracii a lidským právům, což jsou základní pilíře zahraniční politiky Spojených států amerických.

Druhou příčinou je požadavek ve zprávě, aby každá vyspělá země dávala 0,7% svého hrubého národního produktu na rozvojovou pomoc prostřednictvím Oficiální rozvojové asistence (ODA). Spojené státy americké jsou nejštedřejšími donory v celkovém množství, nicméně ani tak nedosahují požadovaných 0,7% (Blanchfield, Lawson 2010: 8-11).

Vzhledem k těmto nesouladům v pohledu na rozvojovou pomoc George W. Bush vydal řadu prohlášení, která říkají, že Spojené státy americké souhlasí s MDGs a následují je, nicméně způsoby plnění těchto cílů mají vlastní. Například již nastíněnou organizaci MCC, která má ve svých požadavcích zmiňovanou spravedlivou vládu, lidská práva a demokracii, nebo PEPFAR. Je tedy vidět, že všechny diskutované programy rozvojové pomoci se vzájemně překrývají. Právě proto, že se jednotlivé agendy rozvojových programů vzájemně překrývají, nelze s určitostí říct, do jaké míry ovlivnila Deklarace milénia Bushovu rozvojovou administrativu. Je však viditelné, že míra rozvojové pomoci Spojených států amerických za vlády George W. Bushe rostla, a to v rámci plnění MDGs. Mezi lety 2000 a 2008 navíc finanční příspěvek do oficiální rozvojové asistence ODA vzrostl z 9,95 miliard dolarů na 26,84 miliard dolarů (Blanchfield, Lawson 2010: 8-11).

Ačkoliv program OSN MDGs zaznamenal díky kolektivnímu úsilí značný progres ve všech vytyčených oblastech, je potřeba v této snaze pokračovat. Stále ve světě přetrvává genderová nerovnost, stále existuje propastný rozdíl mezi nejchudšími a nejbohatšími lidmi, planeta Země je stále více znečištěná a trpí tím nejvíce nejchudší lidé. Počet lidí žijících v chudobě a hladu je stále příliš velký a ozbrojené konflikty stále ohrožují velkou část populace. Nicméně dosažené úspěchy ukazují, že světová spolupráce funguje a bude nadále navazovat na nastolené agendy MDGs (OSN 2015: 8-9).

Závěr

V bakalářské práci jsme se zabývali rozvojovou pomocí Spojených států amerických za vlády George W. Bushe, konkrétně třemi rozvojovými programy, skrze které Spojené státy americké poskytovaly rozvojovou pomoc chudým zemím v Africe, Latinské Americe a Asii. Řešili jsme programy Millennium Challenge Account (MCA), President's Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR) a Millennium Development Goals (MDGs). Všechny tyto programy byly spuštěny za vlády prezidenta George W. Bushe. Programy MCA a PEPFAR sám prezident inicioval a Spojené státy americké tak tvořily rozvojovou pomoc ve spolupráci s vládami rozvojových zemí, s nevládními organizacemi, mezinárodními organizacemi a korporacemi, které v zemích rozvoje fungovaly. Strůjcem MDGs je Organizace spojených národů (OSN) a na tomto rozvojovém programu se vedle Spojených států podílela celá řada ostatních členských států ve spolupráci s dalšími mezinárodními, regionálními a státními organizacemi. Dá se říci, že zatímco MCA a PEPFAR byly iniciativou Spojených států amerických, MDGs byly iniciativou světovou.

V první kapitole jsme se zabývali motivy, které vedly George W. Bushe k tak rozsáhlé rozvojové pomoci. Rozvojová aktivita realisty George W. Bushe po nástupu do úřadu byla nečekaná, svým politickým založením byl přirovnáván ke konzervativnímu Reaganovi a Nixonovi. Krátce po jeho nástupu do prezidentského úřadu však došlo k teroristickému útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku a na Pentagon, což jeho politiku zásadně změnilo. V první řadě vyhlásil válku terorismu, v souvislosti s tím vyslal americké vojáky do Afgánistánu a Iráku. Rozvojová pomoc byla způsobem, jak vyvážit používání vojenské síly (*hard power*) použitím síly politické (*soft power*). Dále také sloužila jako nástroj k vyvažování kritiky unilaterální politiky. V neposlední řadě se podle vlastních slov George W. Bushe jednalo o pocit morální povinnosti. Dá se říci, že motivy George W. Bushe, vedoucí k rozsáhlé rozvojové pomoci, byly kombinací morálního cítění, bezpečnostních zájmů a strategického vyvažování vojensko-ekonomické a politické moci.

Vzhledem k tomu, že Spojené státy americké nezačaly s rozvojovou pomocí ze dne na den, nýbrž byla do určité míry součástí zahraniční politiky od Marshallova plánu, stručně jsme se v druhé kapitole seznámili s rozvojovou pomocí, na kterou George W. Bush navazoval. Uvedli jsme, že podoba rozvojové pomoci Spojených států amerických se během minulého století měnila od jednorázových humanitárních akcí přes poválečné reparační v Evropě až po nástroj k vyvažování komunismu. Významným milníkem v rozvojové pomoci byla organizace USAID, kterou inicioval J. F. Kennedy. USAID byla revoluční v tom směru, že se jako první věnovala rozvojové pomoci odděleně od pomoci vojenské. Nevýhodou USAID bylo, že si přerozdělovala rozvojovou pomoc s Ministerstvem zahraničních věcí a řadou dílčích agentur, takže implementace rozvojových programů byla někdy poněkud zmatená. Podstatné pro tuto práci bylo, že v 90. letech, tedy před nástupem George W. Bushe, došlo k poklesu zahraniční rozvojové pomoci, a to v souvislosti s koncem studené války a s nástupem republikána Clintona, který se zaměřoval spíše na domácí politiku.

V hlavní části bakalářské práce jsme se zabývali jednotlivými programy. Program MCA, který George W. Bush inicioval, měl zdvojnásobit americkou finanční pomoc rozvojovým zemím. Ačkoliv se rozpočet programu rok od roku snižoval, v rámci programu se dostalo pomoci řadě rozvojových států. Výběrové řízení, kterým musely státy projít, aby získaly pomoc od MCA, bylo revoluční. Přijímány nebyly nejchudší státy a státy, kde měly Spojené státy americké politické zájmy, nýbrž ty, které splňovaly kritéria, jež zahrnovala spravedlivou vládu, ekonomickou svobodu a péči státu o občany. Samostatná instituce Millennium Challenge Corporation, která program zaštiťovala, souběžně s programem MCA zahájila také Threshold program, který byl určen pro země, jež nesplnily kritéria pro přijetí do MCA, nicméně s trochou pomoci se do něj mohly dostat v budoucnosti. Program MCA pojal rozvojovou pomoc velice komplexně, podporoval nejen finančně vzdělávání, zdravotnictví, zemědělství, infrastrukturu, energetiku a životní prostředí. Jistou nevýhodou je možné vidět v tom, že se v rámci tohoto programu nedostane pomoci nejchudším státům světa.

Významnou Bushovou rozvojovou iniciativou byl program PEPFAR. Tento program byl unikátní tím, že se zabýval jedinou rozvojovou problematikou, a to epidemií HIV/AIDS, doprovázeného malárií a tuberkulózou. PEPFAR se stal finančně nejrozsáhlejším programem americké zahraniční pomoci a snažil se zemím, zasaženým epidemií, poskytnout komplexní pomoc od zdravotnických zařízení, přes léčiva až po preventivní opatření a vyškolený personál. Hlavní program zahrnul 15 nejpostiženějších zemí, dalším desítkám zemí PEPFAR pomáhal prostřednictvím bilaterálních a regionálních smluv. Program obsahoval pět agend, které si systematicky rozdělovaly pomoc podle odvětví. PEPFAR se v průběhu let vyvíjel. Začínal jako nouzový program, který reagoval na akutní epidemii, a postupem času přecházel k programu udržitelné pomoci. Postupně měl tendence přenechávat pomoc nakažených obyvatel domácím vládám a nejrůznějším organizacím. Ačkoliv PEPFAR zlepšil zdravotnictví v řadě států a jeho zásluhou se stále většímu počtu nakažených lidí dostává potřebných léků a lékařské péče, stále je však nedostává 100% nemocných v žádném ze států, kde PEPFAR působí. Programu se daří v oblasti testování, dlouhodobě však selhává ve snaze celkově snížit výskyt HIV/AIDS v rozvojových zemích. V řadě zemí počet nakažených buď roste, nebo stagnuje, nebo klesá pouze nepatrně. Navíc v posledních letech dochází ke snižování účinnosti programu. PEPFAR také u některých států neposkytuje úplné informace, je tedy obtížné v některých případech hodnotit úspěšnost programu.

Poslední kapitulu bakalářské práce jsme věnovali Rozvojovým cílům tisíciletí (MDGs), jelikož se do tohoto programu Spojené státy zapojily právě za vlády George W. Bushe. MDGs je svojí agendou velice rozsáhlý a jeho cíli bylo zlepšit podmínky v rozvojových zemích v osmi tematických oblastech. Tyto cíle například zahrnují snížení chudoby a hladu, zlepšení sociálních podmínek pro děti a ženy, zlepšení zdravotnictví a životního prostředí a prohlubování rozvojového partnerství. Na tomto programu se podílí velké množství států a je tak ze všech tří programů nejrozsáhlejší. Naplnění těchto cílů se do stanoveného roku 2015 nepodařilo, nicméně došlo ke zlepšení situace v řadě rozvojových států. Podstatné je, že se osvědčila kolektivní snaha o podporu rozvoje a že zapojené státy v této snaze pokračují.

V této práci jsme došli k poznání, že rozvojová pomoc vyžaduje komplexní přístup. Ten zahrnuje ve všech popisovaných případech složitou organizační strukturu, komplexní pojetí řešeného problému, spolupráci nejen států bohatých, ale i států rozvojových, dále také účast mezinárodních, regionálních a nevládních organizací a místních skupin. Zjistili jsme také, že rozvojové organizace se ve svých programech často překrývají, zejména v oblasti zdravotnictví. Na všech třech rozvojových programech se také podílely stejné mezinárodní organizace, a to WHO, IMF, OECD, ODA, Světová banka a další. Na programech MCA, PEPFAR a MDGs jsme si ukázali, že Spojené státy americké byly a jsou významným poskytovatelem rozvojové pomoci, a to také zásluhou George W. Bushe.

Seznam pramenů a literatury

Seznam pramenů

Blanchfield, Luisa – Lawson, Marian L. (2010). The Millennium Development Goals: The September 2010 U. N. High-level Meeting. *Congressional Research Service* <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R41410.pdf> , 27. 2. 2016).

Bush, George W. (2001). *First Inaugural Address*. (<http://millercenter.org/president/gwbush/speeches/speech-3645>, 20. 2. 2016).

Bush, George W. (2002). *State of the Union Address*. (<http://millercenter.org/president/gwbush/speeches/speech-4540>, 20. 2. 2016).

Bush, George W. (2003). *State of the Union Address* (<http://millercenter.org/president/gwbush/speeches/speech-4541>, 20. 2. 2016).

Center for Global Development (nedatováno). *About the MCA* (www.cgdev.org/page/about-mca, 22. 2. 2016).

MCC (2004 a). *Selection Criteria and Methodology Report FY 2004* (<https://www.mcc.gov/resources/P3440>, 22. 2. 2016).

MCC (2004b). *Report Selection FY 2004* (https://assets.mcc.gov/reports/report_selection_fy04.pdf, 22. 2. 2016).

MCC (2004c). *Annual Report 2004* (https://assets.mcc.gov/reports/mcc_annual_report_2004.pdf, 23. 2. 2016).

MCC (2005a). *Report on the Selection of Eligible Countries for FY 2005* (https://assets.mcc.gov/reports/fy05_eligible_report.pdf, 25. 2. 2016).

MCC (2005b). *MCC Annual Report 2005* (https://assets.mcc.gov/reports/mcc_annual_report_2005.pdf, 24. 2. 2016).

MCC (2005c). *Report on the Criteria and Methodology for Determining the Eligibility of Candidate Countries for MCA Assistance in FY 2005* (https://assets.mcc.gov/reports/fy05_criteria_methodology.pdf, 19. 2. 2016).

MCC (2006a). *Report on the Selection of Eligible Countries for FY 2006* (https://assets.mcc.gov/reports/fy06_eligible_report.pdf, 20. 2. 2016).

MCC (2006b). *MCC Annual Report 2006* (<https://assets.mcc.gov/reports/mcc-annualreport-2006.pdf>, 23. 2. 2016).

MCC (2007a). *MCC Annual Report 2007* (<https://assets.mcc.gov/documents/mcc-2007-annualreport.pdf>, 23. 2. 2016).

MCC (2009). *Investing in Results. Annual Report* (<https://assets.mcc.gov/reports/report-2010001002007-annual-web.pdf>, 22. 2. 2016).

MCC (nedatováno b). *Board of Directors* (<https://mcc.gov/about/org-unit/board-of-directors>, 23. 2. 16).

MCC (nedatováno c). *Making Progress* (<https://mcc.gov/resources/story/story-ar-2014-making-progress>, 22. 2. 2016).

MCC (nedatováno d). *Sectors* (<https://mcc.gov/sectors>, 19. 2. 2016).

MCC (nedatováno e). *Education* (<https://mcc.gov/sectors/sector/education>, 19. 2. 2016).

MCC (nedatováno f). *Energy* (<https://mcc.gov/sectors/sector/sector-energy>, 19. 2. 2016).

MCC (nedatováno g). *Water and Sanitation* (<https://mcc.gov/sectors/sector/water-and-sanitation>, 19. 2. 2016).

MCC (nedatováno h). *Health* (<https://mcc.gov/sectors/sector/sector-health>, 19. 2. 2016).

MCC (nedatováno i). *Property rights and land policy* (<https://mcc.gov/sectors/sector/property-rights-and-land-policy>, 20. 2. 2016).

MCC (nedatováno j). *Where we work* (<https://mcc.gov/where-we-work>, 22. 2. 2016).

MCC(nedatováno a). *About MCC* (www.mcc.gov/about, 2. 2. 2016).

Millennium Project 2006). *What they are* (www.unmillenniumproject.org/goals/index.htm, 5. 2. 2016).

Miller Center (2016). *George W. Bush: Foreign Affairs* (http://millercenter.org/president/biography/gwbush-foreign-affairs, 8. 2. 2016).

National Security Strategy (2002). *The National Security Strategy of the United States of America* (http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf, 15. 3. 2016).

OGAC (2005a). *Executive Summary* (http://www.state.gov/s/gac/rl/43811.htm, 23. 2. 2016).

OGAC (2005b). *Chapter 10. Implementation and Management* (http://www.state.gov/s/gac/rl/43967.htm, 23. 2. 2016).

OGAC (2005c). *Emergency Plan for AIDS Relief Fiscal Year 2005 Operational Plan* (http://www.pepfar.gov/documents/organization/77750.pdf, 24. 2. 2016).

OGAC (2014). *PEPFAR 3.0* (http://www.pepfar.gov/documents/organization/234744.pdf, 20. 2. 2016).

OGAC (2016). *PEPFAR 2016 Annual Report to Congress* (http://www.pepfar.gov/documents/organization/253940.pdf, 25. 2. 2016).

OSN (2015). *Millennium Development Goals Report 2015* (http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20(July%201).pdf, 27. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno a). *PEPFAR Agendas* (www.pepfar.gov/about/agendas/index.htm, 5. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno b). *Strategy* (www.pepfar.gov/about/strategy/index.htm, 5. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno c). *About OGAC* (http://www.pepfar.gov/about/ogac/index.htm, 23. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno d). *Department of State (DOS)*
(<http://www.pepfar.gov/about/agencies/c19390.htm>, 23. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno e). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Botswana*
(<http://www.pepfar.gov/countries/botswana/index.htm>, 23. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno f). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Cote d'Ivoire*
(<http://www.pepfar.gov/countries/cotedivoire/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno g). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Ethiopia*
(<http://www.pepfar.gov/countries/ethiopia/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno h). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Guyana*
(<http://www.pepfar.gov/countries/guyana/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno i). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Haiti*
(<http://www.pepfar.gov/countries/haiti/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno j). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Kenya*
(<http://www.pepfar.gov/countries/kenya/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno k). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Mozambique*
(<http://www.pepfar.gov/countries/mozambique/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno l). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Namibia*
(<http://www.pepfar.gov/countries/namibia/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno m). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Nigeria*
(<http://www.pepfar.gov/countries/nigeria/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno n). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Rwanda*
(<http://www.pepfar.gov/countries/rwanda/index.htm>, 25. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno o). *Partnering to Achieve Epidemic Control in South Africa*
(<http://www.pepfar.gov/countries/southafrica/index.htm>, 26. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno p). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Tanzania*
(<http://www.pepfar.gov/countries/tanzania/index.htm>, 26. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno q). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Uganda* (<http://www.pepfar.gov/countries/uganda/index.htm>, 26. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno r). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Vietnam* (<http://www.pepfar.gov/countries/vietnam/index.htm>, 26. 2. 2016).

PEPFAR (nedatováno s). *Partnering to Achieve Epidemic Control in Zambia* (<http://www.pepfar.gov/countries/zambia/index.htm>, 26. 2. 2016).

The White House (2002). *Fact Sheet: President Bush's International Mother and Child HIV Prevention Initiative* (<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020619-1.html>, 22. 2. 2016).

The White House (nedatováno). *George W. Bush* (<https://www.whitehouse.gov/1600/presidents/georgewbush>, 20. 2. 2016).

The World Bank (2016a). *Millennium Development Goals* (<http://data.worldbank.org/about/millennium-development-goals>, 25. 2. 2016).

The World Bank (2016b). *Eradicate Extreme Poverty and Hunger by 2015* (http://www.worldbank.org/mdgs/poverty_hunger.html, 26. 2. 2016).

The World Bank (2016c). *Achieve Universal Primary Education by 2015* (<http://www.worldbank.org/mdgs/education.html>, 26. 2. 2016).

The World Bank (2016d). *Promote Gender Equality and Empower Women by 2015* (<http://www.worldbank.org/mdgs/gender.html>, 26. 2. 2016).

The World Bank (2016e). *Reduce Child Mortality by 2015* (http://www.worldbank.org/mdgs/child_mortality.html, 27. 2. 2016).

The World Bank (2016f). *Improve Maternal Health by 2015* (http://www.worldbank.org/mdgs/maternal_health.html, 27. 2. 2016).

The World Bank (2016g). *Combat HIV/AIDS, Malaria and other Diseases by 2015* (<http://www.worldbank.org/mdgs/diseases.html>, 27. 2. 2016).

The World Bank (2016h). *Insure Enviromental Sustainability by 2015* (<http://www.worldbank.org/mdgs/environment.html>, 27. 2. 2016).

The World Bank (2016i). *Develop a Global Partnership for Development* (http://www.worldbank.org/mdgs/global_partnership.html, 27. 2. 2016).

United Nations Statistics Division (2002). *Monitoring progress towards the achievement of the Millennium Development Goals* (http://millenniumindicators.un.org/unsd/mi/mi_highlights.asp, 26. 2. 2016).

USAID (2015 a). *USAID History* (<https://www.usaid.gov/who-we-are/usaaid-history>, 22. 2. 2016).

USAID (2015 b). *Who we are* (www.usaid.gov/who-we-are, 22. 2. 2016).

USAID (2016). *Mission, vision and values* (www.usaid.gov/who-we-are/mission-vision-values, 22. 2. 2016).

Seznam literatury

Bush, George W. (2011). *Okamžiky rozhodnutí* (Praha: Fortuna Libri).

Copson, Raymond W. (2007). *The United States in Africa. Bush policy and beyond* (London, New York: Zed Books).

Hlaváček, Pavel (2013). Spojené státy americké jako aktér rozvojové spolupráce. In: Leichtová, Magdaléna ed., *Tvoříme rozvoj* (Plzeň: Západočeská univerzita), 97-118.

Holmes Charles B. a kol. (2009). Monitoring and evaluation of PEPFAR treatment programmes. *The Lancet* 9696 (374), s. 1146-1147.

Kavanagh, Mattew M. – Baker, B. (2014). Governance and transparency at PEPFAR. *The Lancet* 1 (2), s. 13-14.

Kavanagh, Mattew M. a kol. (2015). Political factors behind US global AIDS programmes slow-down. *The Lancet* 9966 (385), s 419-420.

Lancaster, Carol – Van Dusen, Ann (2005). *Organizing U. S. Foreign Aid* (Washington, D. C.: Brookings Institution).

Lancaster, Carol (2007). *Foreign Aid: Diplomacy, Development, Domestic Policy* (Chicago, London: The University of Chicago).

Lancaster, Carol (2008). *George Bush's Foreign Aid. Transformation or Chaos?* (Washington, D. C.: Brookings Institution).

Leichtová, Magdaléna (2013). Rozvojové aktivity Organizace spojených národů. In: Leichtová, Magdaléna ed., *Tvoříme rozvoj* (Plzeň: Západočeská univerzita), 6-33.

Nelson, Roxanne (2006). Report shows mixed results for PEPFAR. *The Lancet* 4 (6), s. 194.

Resumé

Bachelor thesis deals with the development aid of the United States of America under George W. Bush focusing on the PEPFAR initiative. United States of America is a superpower in international environment and so its participation on development aid in developing countries is very important. At the beginning we deal with foreign development aid before George W. Bush came into office to show, how significant Bush's development aid reforms were. After world wars United States provided only limited foreign aid, connected with postwar reparations and later with balancing of power during the Cold war. At the end of the century there was even shortage of the aid. When George W. Bush came into office, he started to establish various development programmes to help people, especially mothers and children, in poor countries suffering from hunger and poverty but also people dying of HIV/AIDS and other illnesses. Motives that led George W. Bush to set such reforms are discussed in the second chapter. It was a combination of terrorist attacks on the 11th September 2001, a balance of criticism of unilateral politics and kind of moral feelings.

In the Bachelor thesis we present three development programmes in which United States started participating under George W. Bush. We introduce MCA programme, which aims to help poor countries to develop in general. It includes all areas of development connected with agriculture, infrastructure, health system, education, nutrition etc. This programme is special in its system of selecting countries into programme, because there are lots of specific conditions which must be fulfilled. The main Bush's programme is PEPFAR, which helps developing countries to deal with an epidemic of HIV/AIDS, Malaria and Tuberculosis. The last programme we subscribe is MDGs, which is United Nations's initiative, but George W. Bush involved United States in it. MDGs is a global effort to improve the situation in developing countries through eight development goals. The aim of the Bachelor thesis is to analyze George W. Bush's development programmes and to find out how these programmes work and how they are successful or effective.